

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra krizového řízení

**Výchova a vzdělávání občanů v systému
ochrany obyvatelstva České republiky**

Bakalářská práce

**Citizens Education within the System of the Czech Republic Population
Protection**

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE AUTOR PRÁCE

Ing. Karel Malinovský

AUTOR PRÁCE

Nina Cunninghamová

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne

Nina Cunninghamová

Anotace

Tato bakalářská práce se věnuje tématu výchovy a vzdělávání občanů v systému ochrany obyvatelstva České republiky. Práce je rozdělena do dvou částí. První část bakalářské práce je teoretická a má za úkol seznámit čtenáře s danou problematikou. Úvodní kapitoly jsou věnované legislativnímu ukotvení této problematiky, historickému vývoji výchovy a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a seznámení se současným stavem na všech úrovních vzdělávání. Teoretická část bakalářské práce dále popisuje různé způsoby výuky, možnosti podpory pro výuku a technické a materiální možnosti při výuce. V neposlední řadě je zde popsána úloha Hasičského záchranného sboru České republiky a vzdělávacích institucí ve výchově a vzdělávání daného tématu. Druhá, tedy praktická část práce, je věnována výzkumu reálného stavu znalostí v oblasti ochrany obyvatelstva u žáků 9. tříd, kteří ukončují základní vzdělávání. Obsahuje grafické a slovní zhodnocení výsledků kvantitativního dotazníkového šetření, které bylo realizováno mezi žáky 9. tříd na území hl. m. Prahy. Závěr obsahuje shrnutí poznatků, zjištěné nedostatky systému vzdělávání v této oblasti a možné formy odstranění těchto nedostatků.

Klíčová slova

Ochrana obyvatelstva, výchova a vzdělávání, vzdělávací zařízení, mimořádná událost, preventivní výchovná činnost, rámcově vzdělávací plán

Annotation

This bachelor thesis is devoted to the topic of citizens education in the system of civil protection of the Czech Republic. The thesis is divided into two parts. The first part of the bachelor thesis is theoretical, and intended to acquaint the reader with the given issue. The introductory chapters are devoted to the legislative anchoring of the given issue, the historical development of education in civil protection, and familiarizing with the current state of affairs at all levels of education. The general part of the bachelor thesis further describes possible ways of teaching, support for teaching, and technical and material possibilities during teaching this topic. Last but not least, the role of the Czech Fire and Rescue Service and educational institutions in the education of the given topic is described. The second, i.e. practical part of the thesis, is devoted to research of the real state of knowledge in the field of civil protection among pupils of the 9th grades of primary schools who are finishing their primary education. It contains a graphic and verbal evaluation of the results of the quantitative questionnaire survey, which was realized among the pupils of the 9th grades in the territory of the capital city of Prague. The conclusion contains a summary of the findings, identified deficiencies of the education system in this area and possible ways of remedying these deficiencies.

Key words

Civil protection, education and training, educational facilities, emergency situations, preventive educational activities, general educational plan

Obsah	
ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Ochrana obyvatelstva.....	8
1.1. Právní předpisy v oblasti ochrany obyvatelstva	9
1.1. Nástroje ochrany obyvatelstva	10
2. Historie výchovy a vzdělávání obyvatel v oblasti ochrany obyvatelstva na území České republiky	14
2.1. Meziválečné období a 2. světová válka	14
2.2. Poválečné období	15
2.3. Období let 1948 - 1989	17
2.4. Od roku 1989 do současnosti	18
3. Odpovědné orgány v oblasti výchovy a vzdělávání v systému ochrany obyvatelstva.....	18
3.1. Ministerstva a jiné ústřední správní úřady.....	19
3.2. Orgány obcí a krajů	21
3.3. Právnícké a podnikající fyzické osoby.....	23
4. Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru České republiky	24
4.1. Významné projekty v oblasti preventivně výchovné činnosti	26
5. Vzdělávací systém České republiky	28
5.1. Rámcové vzdělávací programy	29
5.2. Školní vzdělávací programy	30
6. Předškolní vzdělávání	30
7. Základní vzdělávání	31
7.1. První stupeň základního vzdělávání	32

7.2. Druhý stupeň základního vzdělávání	33
8. Střední vzdělávání.....	34
8.1. Gymnázia	35
8.2. Střední odborné vzdělávání	36
9. Výchova a vzdělávání dospělých v oblasti ochrany obyvatelstva	36
9.1. Důchodový věk.....	37
9.2. Osoby invalidní a se zdravotním postižením.....	38
PRAKTICKÁ ČÁST.....	39
10. Obecná část průzkumu	39
11. Vyhodnocení dotazníku	41
12. Závěr praktické části bakalářské práce	52
Závěr	53
Seznam použité literatury	55
Seznam příloh	59
Přílohy	60

ÚVOD

Téma „Výchova a vzdělávání občanů v systému ochrany obyvatelstva České republiky“ jsem si zvolila z toho důvodu, že pracuji u Hasičského záchranného sboru hlavního města Prahy. Součástí úkolů Hasičského záchranného sboru je i preventivně výchovná činnost, která má za úkol seznamovat veřejnost se základními informacemi a postupy v případě mimořádných událostí a krizových situací. Přestože sama nepůsobím v oblasti preventivně výchovné činnosti v rámci svého zaměstnání, k výchově a vzdělávání především dětí a mládeže jsem měla vždy blízko. Působila jsem několik let jako vedoucí skautského oddílu, a proto si uvědomuji důležitost výchovy a vzdělávání a také přípravy občanů na mimořádné situace. Zároveň jsem sama vedla na základní škole přednášku, která seznamovala žáky se základními principy ochrany obyvatelstva a zásadami chování v nebezpečných situacích. Měla jsem tak možnost ověřit si, v čem tkví úskalí výchovy a vzdělávání žáků základní školy v systému ochrany obyvatelstva.

Z vlastní pracovní praxe na operačním středisku Hasičského záchranného sboru hlavního města Prahy při odbavování tísňových hovorů vím, jak stresující a psychicky náročné je být součástí nebezpečné situace a také jak různé mohou být reakce osob dotčených mimořádnou událostí. Domnívám se proto, že je opravdu důležité, aby byl každý občan na tyto situace připraven a dokázal se zachovat správně, což může vést k záchraně vlastního života nebo životů druhých. K zafixování těchto důležitých informací, které mohou být klíčové v životě každého člověka, je nezbytné pravidelné seznamování se s těmito informacemi a jejich opakování. Toto mají v první etapě života každého občana zajišťovat základní školy prostřednictvím dodržování stanoveného rozsahu hodin pro výuku tématu ochrany člověka za mimořádných událostí stanovených rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy a vhodnou prezentací. Právě proto jsem se rozhodla ve své práci specificky zaměřit na základní školy, které zajišťují povinnou školní docházku budoucích občanů a mají tak za úkol seznámit žáky s nutným minimem, se kterým následně vstupují do života. Jedná se totiž o poslední povinné informace, se kterými se budoucí občan setkává, pokud se tímto tématem nehodlá dál samostatně zabývat.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Ochrana obyvatelstva

„Ochrana obyvatelstva je širokou „multiresortní“ disciplínou, kterou není možné vysvětlovat a řešit jen jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva (ve vazbě na Ženevské úmluvy z 12. srpna 1949), ale jako soubor činností a úkolů odpovědných orgánů veřejné správy, právnických a podnikajících fyzických osob a také občanů, které vedou k zabezpečení ochrany života, zdraví, majetku a životního prostředí, v souladu s platnými právními předpisy. Úkoly jednotlivých orgánů jsou nepřenositelné a jejich plnění vyplývá z konkrétních ustanovení právních předpisů.“¹

Ochrana obyvatelstva je možné rozdělit na civilní ochranu a civilní obranu v závislosti na stavu, za kterého je ochrana obyvatelstva realizována. O civilní ochraně hovoříme při běžných mimořádných událostech a krizových stavech nevojenského charakteru, tedy za stavu nebezpečí a nouzového stavu. Stav ohrožení státu je hraniční stav, ve kterém může být aplikována civilní ochrana i civilní obrana. V případě válečného stavu již ve vztahu k ochraně obyvatelstva hovoříme o civilní obraně. K plnění úkolů ochrany obyvatelstva jsou využívány nástroje ochrany obyvatelstva. Mezi úkoly Hasičského záchranného sboru České republiky v oblasti ochrany obyvatelstva patří zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva. Pro plnění těchto úkolů je na úrovni krajů i generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru zřízeno oddělení ochrany obyvatelstva.

Obrázek č. 1 – schéma ochrany obyvatelstva. Zdroj: Vlastní tvorba

¹ Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 [online] Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2013. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_1_.pdf

1.1. Právní předpisy v oblasti ochrany obyvatelstva

Prvním právním předpisem, který definuje účast státu při zajišťování bezpečnosti republiky, vyhlášení nouzového stavu, stavu ohrožení státu, a okrajově i válečného stavu a stručně informuje o Bezpečnostní radě státu, je Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Dalším právním předpisem je Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje integrovaný záchranný systém (dále jen „IZS“), stanoví složky IZS a jejich působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávních celků, práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu (dále jen „krizové stavy“). Definuje pojem ochrana obyvatelstva jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů stanovuje působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávních celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace, které nesouvisejí se zajišťováním obrany České republiky před vnějším napadením, a při jejich řešení a při ochraně kritické infrastruktury a odpovědnost za porušení těchto povinností.

Zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií) stanovuje povinnosti právnických nebo podnikajících fyzických osob, které užívají nebo budou užívat objekt, ve kterém je umístěna nebezpečná látka, a působnost orgánů veřejné správy na úseku prevence závažných havárií způsobených nebezpečnými látkami.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů upravuje mimo jiné bezpečnost vodních děl a ochranu před účinky povodní a sucha.

Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva, upravuje postup při zřizování zařízení civilní ochrany a při odborné přípravě jejich personálu, dále stanovuje způsoby informování právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatřeních a technických, provozních a organizačních zabezpečeních jednotného systému varování, včetně poskytování tísňových informací. Konkretizuje plnění dalších úkolů civilní ochrany, zejména pak evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku. Upřesňuje uplatňování požadavků z hlediska ochrany obyvatelstva v územním plánování, v územním a stavebním řízení. Konkretizuje plnění dalších úkolů civilní ochrany, zejména pak evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku. Definiuje uplatňování požadavků z hlediska ochrany obyvatelstva v územním plánování, v územním a stavebním řízení.

Vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany stanovuje mimo jiné i zásady činnosti jednotek požární ochrany a rozsah úkolů na úseku civilní ochrany a ochrany obyvatel.

Vyhláška č. 226/2015 Sb., o zásadách pro vymezení zóny havarijního plánování a postupu při jejím vymezení a o náležitostech obsahu vnějšího havarijního plánu a jeho struktuře, upravuje zásady pro vymezení zóny havarijního plánování a postupu při jejím vymezení a náležitosti obsahu vnějšího havarijního plánu a jeho strukturu.

1.1. Nástroje ochrany obyvatelstva

V předchozích odstavcích již došlo k vymezení termínu ochrana obyvatelstva jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva, tyto úkoly jsou definovány zákonem č. 239/2000 sb., o integrovaném záchranném systému. Plnění úkolů ochrany obyvatelstva není povinností pouze Hasičského záchranného sboru České republiky (dále HZS ČR), ale také státních orgánů, právnických osob, podnikajících fyzických osob a fyzických osob. Každá

z těchto skupin plní specifické úkoly ve všech oblastech ochrany obyvatelstva, vztahují se tak na ně nejen práva, ale také povinnosti.

Varování

Varování obyvatelstva je zajištěno jednotným systémem varování obyvatelstva, který je v České republice budován od roku 1991. Tento systém má za úkol pomocí koncových prvků zabezpečit spolehlivé a včasné varování obyvatelstva před hrozící nebo nastalou mimořádnou událostí, která může ohrozit životy, zdraví a majetek osob. Přenos signálů do koncových prvků je zabezpečován z vyznámovacích center, která jsou nejčastěji umístěna na operačních střediscích Hasičského záchranného sboru.²

V případě hrozby nebo vzniku mimořádné události, při které je nutné provést varování a vyznámění obyvatelstva, probíhá České republice varování pomocí jediného varovného signálu, který se nazývá „Všeobecná výstraha.“ Jedná se o kolísavý tón znějící po dobu 140 vteřin, který je v případě vysílání z elektronických sirén doplněn verbálním sdělením, které informuje obyvatele o charakteru hrozícího nebezpečí. Tento signál může zaznít až třikrát v intervalu zhruba tři minut. Další informace jsou dále obyvatelstvu sdělovány pomocí hromadných sdělovacích prostředků, do kterých má Hasičský záchranný sbor právo při varování vstoupit.

Z koncových prvků jednotného systému varování obyvatelstva je možné zaslechnout dva další signály, které nicméně nejsou varovné a neinformují tak obyvatelstvo o žádné hrozbě nebezpečí, a proto občané na tyto signály nemusí nijak reagovat. Prvním signálem je „Požární poplach,“ který charakterizuje přerušovaný tón sirény znějící po dobu jedné minuty. Tento signál slouží ke svolávání jednotek požární ochrany sborů dobrovolných hasičů v případě potřeby jejich zásahu u požáru. Takový způsob svolávání hasičů přetrvává především v menších obcích, zatímco ve městech bývá svolávání nahrazeno jinými způsoby, například pomocí mobilních telefonů. Dalším signálem, se kterým se setká každý

² hzscr.cz: Varování obyvatelstva v České republice – Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. [cit.20.11.2023]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/varovani-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>

občan je „akustická zkouška sirén.“ Zkouška sirén probíhá zpravidla každou první středu v měsíci a vyznačuje se nepřerušovaným tónem trvajícím po dobu 140 sekund. Tento signál bývá opět v případě elektrických sirén doplněn verbální informací, že se jedná o zkoušku sirén.

Evakuace

Evakuací se podle vyhlášky č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva rozumí přemístění osob, zvířat, předmětů kulturní hodnoty, technického zařízení, případně strojů a materiálu k zachování nutné výroby a nebezpečných látek z míst ohrožených mimořádnou událostí. Evakuace se vztahuje na všechny osoby ohrožené mimořádnou událostí. Přednostně se evakuace plánuje pro obyvatele mladší 15 let, pacienty ve zdravotnických zařízeních, osoby umístěné v sociálních zařízeních, zdravotně postižené osoby a doprovod všech výše uvedených skupin.³ Evakuaci je možné rozdělovat podle mnoha kritérií, například na samovolnou, která probíhá z rozhodnutí evakuovaných osob z důvodu obavy z účinků mimořádné události, a na řízenou evakuaci, která je nařízena a provedena příslušným orgánem. V případě požáru probíhá nejčastěji tzv. objektová evakuace, kdy jsou evakuovány pouze osoby ze zasaženého objektu. V případě plošné evakuace dochází k evakuaci většího množství obyvatel z rozsáhlejšího území, například v případě hrozby záplavové vlny. V případě evakuace na dobu delší než 24 hodin se hovoří o dlouhodobé evakuaci, kdy je zajištěno náhradní ubytování a další opatření pro nouzové přežití obyvatelstva.⁴

Individuální ochrana

K ochraně obyvatelstva před účinky nebezpečných škodlivin při mimořádných událostech jsou využívány prostředky improvizované ochrany dýchacích cest, očí a povrchu těla. K těm bývají využívány běžné prostředky domácnosti, které si občané připraví svépomocí a omezeným způsobem suplují prostředky individuální ochrany. Výdej prostředků individuální ochrany je možný pouze při stavu ohrožení

³ Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva, § 12, odst. 1-4 v platném znění

⁴ KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše. Ochrana obyvatelstva. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2005. s.28-35. ISBN 80-86634-70-1.

státu a válečném stavu v případě potřeby ochrany před toxickými, radiačními a infekčními účinky bojových otravných, radioaktivních a biologických látek.⁵ Výdej prostředků individuální ochrany je však regulován a zabezpečován pouze ve stanoveném rozsahu. Zabezpečené prostředky individuální ochrany jsou dětské ochranné vaky pro děti do 1,5 roku, dětské ochranné kazajky pro děti od 1,5 do 6 let, dětské ochranné masky pro děti od 1,5 do 18 let, ochranné masky pro osoby umístěné ve zdravotnických a sociálních zařízeních a ochranné masky pro doprovod výše zmíněných skupin osob.⁶

Ukrytí

Ukrytí obyvatelstva slouží především k ochraně před chemickými a radiačními haváriemi a zpravidla navazuje na varování a evakuaci obyvatelstva. Úkryty sloužící k ochraně obyvatelstva dělíme dle technických vlastností staveb na kryty improvizované a stálé. Stálé úkryty jsou již existující, technologicky vybavené a takto kolaudované ochranné prostory v podzemních částech staveb nebo samostatně stojící stavby využívané k ukrytí v případě vojenského ohrožení při vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.⁷ Stálé úkryty se dále dělí na úkryty tlakově odolné (využívané k ochraně proti účinkům zbraní hromadného ničení) a tlakově neodolné. Zvláštním typem tlakově odolného stálého úkrytu jsou v Praze ochranné systémy podzemních dopravních staveb. Improvizované úkryty tvoří předem vytipované části staveb nebo průmyslových objektů, které jsou vybudované obyvatelstvem a které slouží jako ochrana proti účinkům světelného a tepelného záření. Na rozdíl od stálých úkrytů nejsou improvizované úkryty evidovány jako stavby civilní ochrany.

Nouzové přežití

Nouzové přežití obyvatelstva bývá zpravidla aktivováno 1 až 2 dny po vzniku krizové situace. Nouzové přežití se zabezpečuje zpravidla po provedení evakuace v úkrytech, sídlištních aglomeracích, stanech, přístřešcích a dalších možnostech

⁵ hzscr.cz: HZS Moravskoslezského kraje – individuální ochrana – Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. [cit.2.1.2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/opatreni-ochrany-obyvatelstva-individualni-ochrana.aspx>

⁶ § 17 Vyhlášky č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva

⁷ § 16, odst. 3 – 7 vyhlášky č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva v posledním z není,

náhradního ubytování. V místě bydliště by nouzové přežití bylo zajišťováno v případě potravinové nebo energetické krize, dále v případě rozsáhlého znečištění vodních zdrojů a jiných krizových situacích. Systém opatření k nouzovému přežití obyvatelstva zahrnuje nouzové ubytování, zásobování základními potravinami, zásobování pitnou vodou, poskytování základních služeb obyvatelstvu a organizování humanitární pomoci.⁸ K zajištění materiálu pro nouzové přežití slouží soupravy nouzového přežití. Soupravy a kontejnery bývají zpravidla uloženy ve skladech GŘ HZS ČR, nebo na hasičských stanicích HZS krajů a bývají zajišťovány Správou státních hmotných rezerv.

2. Historie výchovy a vzdělávání obyvatel v oblasti ochrany obyvatelstva na území České republiky

Výuka v oblasti ochrany obyvatelstva vždy byla a dodnes je závislá na historickém kontextu dané doby. Obsah výuky ochrany obyvatelstva byl v průběhu historie vždy přizpůsobován aktuálním hrozbám, ať už se jedná o politickou či vojenskou situaci, technologický pokrok či přírodní vlivy. Člověk se vždy poučil z předchozích událostí a posiloval v této oblasti i přípravu obyvatelstva na nově vznikající situace. Jako příklad mohou sloužit vojenské konflikty, po kterých se ochrana obyvatelstva zabírala především zásadami při kontaktu s nebezpečnými bojovými látkami nebo při bombardování. Během studené války byl kladen důraz na postup obyvatel při dopadu jaderné zbraně a například po rozsáhlých povodních v roce 2002 začal být kladen důraz na ochranu před povodněmi. Ochrana obyvatelstva a vzdělávání v této oblasti je zkrátka stále se vyvíjejícím se oborem, který reaguje na aktuální události.

2.1. Meziválečné období a 2. světová válka

Ochrana obyvatelstva byla po dlouhou dobu zanedbávanou oblastí. První myšlenky týkající se ochrany obyvatel vznikly v souvislosti s 1. světovou válkou a posléze hrozbou 2. světové války. Občané se začali sdružovat do dobrovolných organizací jako například Ústředí obrany obyvatelstva a vytvářet místní výbory obrany obyvatelstva. Za oficiální počátek civilní ochrany v Českých zemích je možné považovat vznik Civilní protiletectvé ochrany, který je datován přijetím

⁸ MARTÍNEK, Bohumír, Ochrana obyvatelstva I., vyd. Praha 2009: Policejní akademie České republiky, s. 94-99, ISBN 978-80-2751-298-0

zákona č. 82/1935 Sb., o ochraně a obraně proti leteckým útokům. K hlavním úkolům nově vzniklé organizace patřilo zabezpečení obyvatelstva plynovými maskami a dostatečným počtem veřejných úkrytů.

Významným průlomem v oblasti výchovy a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva bylo přijetí zákona č. 184/1937 Sb., o branné výchově. Jeho součástí byla branná průprava mravní, nauková a tělesná, výcvik v pomocných a ochranných službách, zejména také výcvik v úkolech civilní protiletectké ochrany a branný výcvik.⁹

Oba výše zmíněné zákony však byly zbaveny účinnosti dne 15. března 1939, kdy došlo k obsazení Československa na základě společného prohlášení československé a německé vlády. V roce 1940 přešlo řízení Civilní protiletectké obrany do rukou protektorátní policie a v červenci 1941 byly všechny složky protektorátní Civilní protiletectké ochrany podřízeny říšským složkám, začleněny do Luftschutzu a tímto vstoupila tak v platnost říšská nařízení. Civilní ochrana se tak ocitla na bodu mrazu a tato situace trvala až do osvobození.

2.2. Poválečné období

Po roce 1945 nastalo období svobody a euforie a došlo ke znovunabytí platnosti dřívějších zákonů v této oblasti. Znovunabytí účinnosti zákonů bylo potvrzeno také v Dekretu prezidenta republiky č. 125/1945 Sb., o zřízení Svazu brannosti. Svaz brannosti měl za úkol zajišťovat pod přímým dozorem ministerstva národní obrany veškerý branný výcvik. Svaz brannosti měl po druhé světové válce více než půl milionu členů, kteří branný výcvik prováděli pod dohledem příslušníků československé armády, národních gard nebo bývalých legionářů.¹⁰

Euforie a optimismus z poválečného vývoje však znamenaly likvidaci civilní protiletectké ochrany a všeho, co s ní souviselo. Po čtyřech letech působení byl Svaz brannosti zrušen Zákonem č. 138/1949 Sb., jímž se zrušuje Svaz brannosti. Oblast civilní ochrany a branné výchovy tak zažívala další útlum.

⁹ §3, §4 odst. 2, 3, §5 zákona č. 184/1937 Sb., o branné výchově ve znění k 1.9.1937

¹⁰ Psp.cz: Benešovy dekrety [online]. [cit.2.1.2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/>

Ženevské úmluvy z roku 1949

Po 2. světové válce, vznikl požadavek světového společenství na dohodnutí norem, které by zmírnily následky ozbrojených konfliktů v ohledu na civilní obyvatelstvo i příslušníky ozbrojených sil státu. První Ženevská úmluva o 10 člancích upravuje zásady nakládání s raněnými vojáky a vznikla již v roce 1863, ale po 2. světové válce vznikla nutnost stanovit další pravidla pro ozbrojené konflikty. Dne 12. srpna 1949 došlo k podepsání čtyř Ženevských úmluv o ochraně obětí ozbrojených konfliktů, jejichž hlavní zásadou byla lidskost. Tyto úmluvy nahradily předchozí, nedostačující Ženevské úmluvy podepsané v dřívějších letech.

První Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných ozbrojených příslušníků v poli zabezpečuje poskytnutí pomoci a ochranu života raněným a nemocným ozbrojeným příslušníkům. Hlavním pravidlem je, že chráněné osoby mají právo na poskytnutí lékařské pomoci a strana, v jejíž moci se ocitnou, je povinna sdělit informace o jejich osudu orgánům Civilní ochrany na daném území. Dále úmluva stanovuje podmínky pro činnost zdravotnického personálu a pravidla pro používání znaku Českého červeného kříže.

Druhá Ženevská úmluva o osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři upravuje stejné problémy jako první Ženevská úmluva v podmínkách války na moři.

Třetí Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci zajišťuje jejich bezpečnou ochranu. Přikazuje zacházet s nimi lidsky, respektovat jejich osobnost a zajistit jim lékařskou péči. Tato úmluva vymezuje podmínky internace, tedy ubytování zajatců, jejich stravování, ošacení, lékařskou péči, právo na svobodu náboženského vyznání, respektování vojenských hodností, jejich nasazení pro případné práce atd.

Čtvrtá Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války chrání civilisty v souvislosti s ozbrojeným konfliktem, především jejich zdraví. Vymezuje

nemocniční, bezpečnostní a neutralizované oblasti, stanovuje práva nemocničního personálu při poskytování pomoci civilním obětem.¹¹

2.3. Období let 1948 - 1989

Zásadní změnou v postoji v oblasti civilní ochrany byl komunistický státní převrat v roce 1948, na základě kterého došlo k postupnému přehodnocení přístupů v této oblasti. Počátkem 50. let 20. století nastal významný posun. Došlo k přijetí Vládního usnesení o civilní obraně ze dne 13. července 1951 (jehož přílohou bylo Nařízení o základních úkolech a povinnostech v civilní obraně na území republiky Československé) a byl přijat nový zákon č. 92/1951 Sb., o branné výchově. Začala tak nová etapa budování oblasti civilní ochrany, která byla po následující čtyři desítky let ovlivněna bipolaritou tehdejšího světa.¹² Vládní usnesení o civilní obraně svěřilo řízení a organizaci do rukou ministerstva vnitra, které mělo dále určovat úkoly zúčastněných ministerstev, ministr vnitra pak získal pravomoc vydávat opatření nutná k organizování civilní obrany a k zajištění jejích úkolů. Cílem nařízení o základních úkolech a povinnostech civilní obrany na území Republiky československé bylo mimo jiné právě zabezpečit připravenost obyvatelstva měst, obcí a osad a zaměstnanců průmyslových podniků a dopravy k plnění úkolů v civilní obraně, organizovat je v masové veřejné útvary a zajistit jejich odborné školení. V letech 1958 až 1975 plnila civilní obrana úkoly a opatření, spojená s ochranou obyvatelstva a národního hospodářství, proti účinkům použití zbraní jaderného ničení vzhledem k probíhající studené válce a hrozbě reálného využití těchto zbraní.¹³

V roce 1961 vznikl zákon č. 40 ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky, který ve své třetí části definoval pojem civilní obrana, a jeho čtvrtá část byla věnovaná přípravě občanů k obraně republiky. Dle §18 příprava občanů zahrnovala brannou, tělesnou a zdravotnickou přípravu k civilní obraně.

¹¹ MARTÍNEK, Bohumír, *Ochrana obyvatelstva I.*, vyd. Praha 2009: Policejní akademie České republiky, s. 10-11, ISBN 978-80-2751-298-0

¹² KYSELÁK, Jan.: *Geneze ochrany obyvatelstva a branné výchovy v Československu (1925–1945)*. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 2017, sv. 31, č. 1, s. 51–68.

¹³ ŠILHÁNEK, Bohumil a DVORÁK, Josef. *Stručná historie hrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Vydání první. Praha: MV-Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003. s. 75-76. ISBN 80-86640-12-4

Přípravu občanů vykonávaly zejména dobrovolné organizace, jako Svaz pro spolupráci s armádou, Československý svaz tělesné výchovy, Československý červený kříž, Československý svaz požární ochrany a dále samozřejmě státní orgány, školy, hospodářské a jiné organizace.¹⁴

Období let 1975 až 1989 je charakteristické přesunem agendy civilní obrany z gesce ministerstva vnitra pod ministerstvo obrany. Byla zde také snaha o legalizaci činnosti civilní obrany při přírodních katastrofách a průmyslových haváriích v době míru. Civilní obrana tak bere poprvé v historii v potaz možnost vzniku jiné potřeby ochrany obyvatelstva než pouze v oblasti válečných konfliktů. Radou obrany státu byla schválena a 1. ledna 1983 vešla v platnost Směrnice o Civilní obraně ČSSR, jejíž platnost byla ukončena až v roce 1993.¹⁵

2.4. Od roku 1989 do současnosti

Od roku 1989 probíhal vývoj činnosti civilní ochrany v podmínkách již demokratické Československé federativní republiky. Od roku 1993 byl pojem civilní obrana nahrazen termínem civilní ochrana. Od tohoto roku se navíc formuje moderní systém ochrany obyvatelstva po vzoru ostatních vyspělých zemí. V rámci ministerstva obrany byl nově vytvořen Hlavní úřad Civilní ochrany.

Otázka bezpečnosti České republiky byla následně právně ukotvena zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, jehož obsah byl popsán výše. Následoval významný zákon 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a následně zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému. Tímto zákonem byl zároveň nově na místo Civilní ochrany zaveden dodnes používaný termín ochrana obyvatelstva. Od 1. ledna 2001 navíc civilní ochrana přechází z působnosti ministerstva obrany zpět pod ministerstvo vnitra.

3. Odpovědné orgány v oblasti výchovy a vzdělávání v systému ochrany obyvatelstva

Právo na poskytování informací o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva a na poskytnutí instruktáží ke své činnosti při mimořádných událostech má každá

¹⁴ Zákon č. 40/1961 Sb., zákon o obraně Československé socialistické republiky, část třetí (§ 15 - § 16), část čtvrtá (§ 17 - § 18)

¹⁵ MARTÍNEK, Bohumír, Ochrana obyvatelstva I., vyd. Praha 2009: Policejní akademie České republiky, s. 24-27, ISBN 978-80-2751-298-0

osoba pobývající na území České republiky.¹⁶ K dosažení znalostí a dovedností obyvatelstva a k jeho správnému chování při vzniku mimořádných událostí slouží právě výchova a vzdělávání občanů v systému ochrany obyvatelstva. Povinnost zajistit výchovu a vzdělávání v této oblasti je uložena především ministerstvům a jiným ústředním správním úřadům (zejména ministerstvo vnitra), orgánům krajů, obcí, právníkům a podnikajícím fyzickým osobám. Každá z těchto skupin plní specifické úkoly výchovy a vzdělávání v systému ochrany obyvatelstva.

3.1. Ministerstva a jiné ústřední správní úřady

Nejvýznamnější úlohu z ministerstev a ústředních správních úřadů má v této oblasti ministerstvo vnitra, pod jehož působnost patří i Hasičský záchranný sbor České republiky, který se na ústřední i územní úrovni zabývá tzv. preventivně výchovnou činností. Ministerstvo vnitra zároveň spolupracuje s ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy při tvorbě rámcově vzdělávacích programů, což jsou dokumenty tvořící obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů, jejichž součástí je od roku 2004 také oblast ochrany člověka za mimořádných událostí.

Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra je mimo jiné ústředním správním úřadem pro požární ochranu, krizové řízení, civilní nouzové plánování a integrovaný záchranný systém.¹⁷ Organizačním řádem Ministerstva vnitra jsou přiděleny tyto výše uvedené předměty činnosti Hasičskému záchrannému sboru České republiky. Ministerstvo vnitra zároveň sjednocuje postupy ministerstev, krajských úřadů, obecních úřadů a právníků a fyzických osob v úseku ochrany obyvatelstva. Ministerstvo vnitra organizuje instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a zřizuje k tomuto účelu vlastní vzdělávací zařízení.

¹⁶ § 25 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému v platném znění

¹⁷ § 12, odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky v platném znění

Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky

Hasičský záchranný sbor České republiky plní množství úkolů Ministerstva vnitra v oblasti výchovy a vzdělávání. Hasičský záchranný sbor České republiky má povinnost stanovit zaměření preventivně výchovné, propagační a ediční činnosti na úseku požární ochrany a podílet se na jejím zabezpečování.¹⁸ Dále má Hasičský záchranný sbor za úkol organizovat instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a zpracovat koncepci ochrany obyvatelstva. HZS krajů zajišťují preventivně výchovnou činnost na svém území a zabezpečují územní propagační činnost. Základní témata zaměření preventivně výchovné činnosti stanovená Hasičským záchranným sborem České republiky jsou například zdroje a místa nebezpečí vzniku mimořádných událostí, opatření, která jsou připravená k záchraně a ochraně zdraví, života a majetku, varování, čísla tísňového volání, poskytování informací, jak předcházet požárům, používání hasicích přístrojů, chování při různých druzích mimořádných událostí (povodeň, požár, únik nebezpečných látek apod.).¹⁹ Hasičský záchranný sbor koordinuje preventivně výchovnou činnost na celostátní úrovni, kterou zajišťuje koordinátor pověřený MV-GŘ HZS ČR, který zajišťuje spolupráci se správními úřady, neziskovými organizacemi, které mají celostátní nebo multiregionální působnost, nebo také s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy při zpracovávání již zmíněných rámcově vzdělávacích programů. Na celostátní úrovni také MV-GŘ HZS ČR spolupracuje na tvorbě nových preventivních programů reagujících na aktuální hrozby a společenské problémy ve spolupráci se základními i ostatními složkami integrovaného záchranného systému. Tyto programy následně realizuje prostřednictvím HZS krajů. Na úrovni jednotlivých krajů působí zástupci HZS krajů. Ti spolupracují s obcemi s rozšířenou působností a obcemi a neziskovými organizacemi působícími v rámci kraje. Pracovníci preventivně výchovné činnosti krajů nabízí spolupráci jednotlivým školám při realizaci výuky v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí. V rámci HZS krajů mohou také tyto pracovníci organizovat preventivní programy pro širokou veřejnost, o kterých informují na

¹⁸ § 24 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně v platném znění

¹⁹ Vzdelavani-dh.cz: Vzdělávání členů ČH MS [online]. [cit.20.11.2023]. Dostupné z : <https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=59&head=123&subhead=303>

svých webových stránkách, organizují školní exkurze na hasičských stanicích, preventivní programy na školách a zabezpečují i školení členů sborů dobrovolných hasičů, kteří provádějí preventivně výchovnou činnost na území obcí.

3.2. Orgány obcí a krajů

Na řízení obcí a krajů se podílejí jejich orgány. Mezi orgány kraje patří především volené zastupitelstvo kraje, rada kraje, která je výkonným orgánem kraje a je odpovědná zastupitelstvu, hejtman kraje a krajský úřad. Dále je možné vedle základních orgánů ustanovovat i další orgány, kterými jsou např. rady a výbory.²⁰ Orgány obce tvoří analogicky s orgány kraje volené zastupitelstvo, případně rada obce, pokud je volena, následně starosta obce a obecní úřad a zvláštní orgány obce.²¹ Obecní a krajské orgány mají povinnost poskytovat informace o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva na jejich území. Orgány krajů a obcí zajišťují přípravu na mimořádné události, provádění záchranných a likvidačních prací a ochranu obyvatelstva. Tyto informace orgány publikují na webových stránkách krajů a obcí, v obecních nebo krajských tiskovinách, v místním rozhlasovém vysílání, v místním televizním vysílání, nebo na úřední desce. Ve spolupráci s HZS krajů se mohou krajské orgány účastnit dnů otevřených dveří, organizovat kulturní akce s ukázkou požární techniky, krizoví pracovníci krajů mohou sami nebo ve spolupráci s HZS krajů pořádat vzdělávací kurzy a akce pro seznámení široké veřejnosti s problematikou ochrany obyvatelstva. Obce mohou pořádat obecní kulturní akce, které bývají často organizovány obecním sborem dobrovolných hasičů, kteří na těchto akcích mohou rovněž provádět ukázky techniky. Sbory dobrovolných hasičů také sdružují dětské volnočasové skupiny, ve kterých seznamují děti s úkoly požární ochrany a se základními principy ochrany obyvatelstva. Obce a kraje jsou zároveň zřizovateli všech úrovní školského systému, a tak mohou kontrolovat průběh výuky a dohlížet na dostatečnou výuku a dodržování rámcových vzdělávacích programů v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí.

²⁰ §31 - §80 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích v platném znění

²¹ § 5 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích v platném znění

Hejtman kraje

Zvláštní postavení na úrovni kraje má hejtman. V souvislosti s řešením krizových situací zřizuje a řídí bezpečnostní radu kraje, krizový štáb kraje, schvaluje po projednání v bezpečnostní radě krizový plán kraje a spolupracuje s hasičským záchranným sborem kvůli řízení a kontrole přípravných opatření, činnosti k řešení krizových situací a ke zmírnění jejich následků. Zajišťuje také připravenost kraje na řešení krizových situací, tedy i přípravu občanů na tyto situace. Hejtman kraje by proto měl být aktivním článkem v oblasti výchovy a vzdělávání občanů v oblasti ochrany obyvatelstva z důvodu jejich připravenosti a snazšího průběhu řešení krizových situací. Za krizových stavů má hejtman zvláštní pravomoci, mezi které patří například i koordinace záchranných a likvidačních prací.²² Je proto nezbytné, aby se i sám hejtman kraje aktivně vzdělával v této oblasti, aby byl na tyto situace připraven a dokázal krizovou situaci co nejefektivněji koordinovat a adekvátně reagovat na vzniklé události.

Starosta obce

Stejně tak jako na úrovni kraje má zvláštní postavení hejtman, na obecní úrovni je tomu tak u starosty obce a obce s rozšířenou působností. Ten rovněž zřizuje bezpečnostní radu obce, v případě obce s rozšířenou působností zřizuje také krizový štáb obce s rozšířenou působností, kterou starosta obce zřizovat může, ale nemusí. Podílí se na zpracování krizového plánu kraje a obce s rozšířenou působností, krizový plán obce s rozšířenou působností starosta obce s rozšířenou působností schvaluje po projednání s bezpečnostní radou obce s rozšířenou působností. V případě obce i obce s rozšířenou působností je úkolem starosty zajistit připravenost na krizové situace, tedy i připravenost občanů adekvátně na tyto situace reagovat. Stejně jako hejtman má starosta pravomoc koordinovat záchranné a likvidační práce a spolupracuje s hasičským záchranným sborem.²³ I v případě starosty je proto nezbytná adekvátní znalost dané problematiky v oblasti ochrany obyvatelstva a řešení krizových situací, aby na ně dokázal efektivně reagovat.

²² § 14 zákona č. 240/2000 Sb., krizový zákon v platném znění

²³ § 18 zákona č. 240/2000 Sb., krizový zákon v platném znění

3.3. Právnické a podnikající fyzické osoby

Vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva se nejvíce týká právnických a podnikajících fyzických osob, které jsou zahrnuty do havarijního plánu kraje. Vzdelávání zaměstnanců právnických a podnikajících fyzických osob není určeno pro širokou veřejnost, ale pro zajištění bezpečnosti samotných zaměstnanců v případě mimořádné události. Tito provozovatelé mají povinnost zajistit svým zaměstnancům dotčeným předpokládanou mimořádnou událostí informování o hrozících mimořádných událostech a plánovaných opatřeních; varování, evakuaci, popřípadě ukrytí; organizování záchranných prací a organizování přípravy k sebeochraně a vzájemné pomoci.²⁴ Dle zákona o požární ochraně jsou právnické a podnikající fyzické osoby provozující činnosti se zvýšeným nebo vysokým požárním nebezpečím rovněž povinny provést školení zaměstnanců v oblasti bezpečnosti, zejména musí provádět pravidelné školení všech zaměstnanců o požární ochraně. Zaměstnanci zařazení do preventivních požárních hlídek a pracovníků požární prevence musí podstoupit odbornou přípravu.²⁵

Provozovatele objektu nebo zařízení typu A nebo B, což je stanoveno množstvím uchovávaných nebezpečných chemických látek, mají povinnost zpracovávat bezpečnostní dokumentaci. V případě provozu typu A se jedná o bezpečnostní program, v případě provozu typu B se zpracovává bezpečnostní zpráva a vnitřní havarijní plán, se kterými mají povinnost prokazatelně seznámit všechny zaměstnance i ostatní fyzické osoby, které se pohybují v objektu. Tyto osoby také musí být seznámeny s riziky závažné havárie, s preventivními bezpečnostními opatřeními a s jejich žádoucím chováním v případě vzniku havárie.²⁶

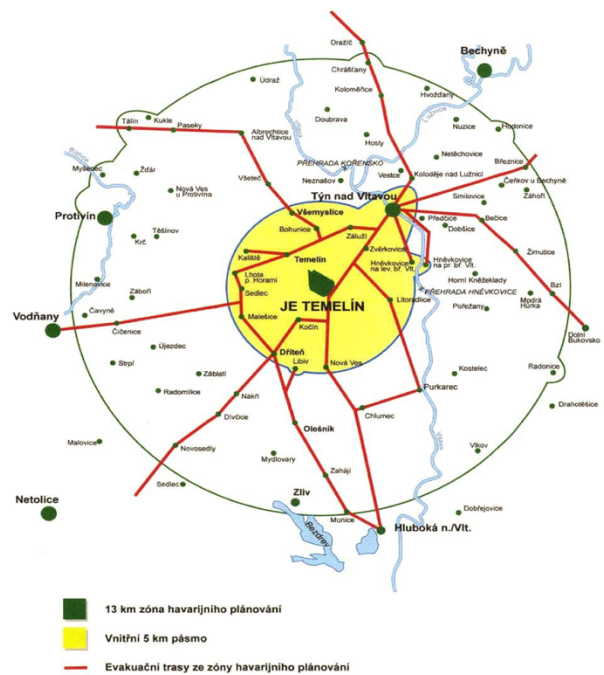
Povinnost nejen vůči svým zaměstnancům, ale také vůči obyvatelům v okolí provozu, mají držitelé povolení k vykonávání činností souvisejících s využíváním jaderné energie a k vykonávání činností v rámci expozičních situací, k nimž je

²⁴ § 23 odst. 1 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému v platném znění

²⁵ § 16 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ § 10 - § 30 zákona č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií).

stanovena zóna havarijního plánování.²⁷ Pro lepší představu je příklad zóny havarijního plánování uveden na příkladu v obrázku č. 1, který zobrazuje zóny havarijního plánování jaderné elektrárny Temelín. Právnícká osoba, která vykonává činnost související s využíváním jaderné energie má povinnost poskytnout obyvatelstvu v zóně havarijního plánování základní informace pro případ radiační havárie a pravidelně tyto informace aktualizovat. Tyto informace smí poskytovat nebo aktualizovat jen po předchozím souhlasu HZS ČR, hejtmána kraje a Státního úřadu pro jadernou bezpečnost.²⁸

Obr. č. 2 – Jaderná elektrárna TEMELÍN – schématické znázornění zóny havarijního plánování. Zdroj: http://home.zcu.cz/~jrucky/limit/4_3_111.pdf

4. Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru České republiky

Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky (dále MV-GŘ HZS ČR) dlouhodobě usiluje o maximální využití všech vhodných forem k informování obyvatelstva o možnostech vzniku mimořádných událostí a správných postupech při těchto událostech formou preventivně-výchovné činnosti. Tato oblast je součástí oddělení ochrany obyvatelstva jak na celostátní úrovni jako součást MV-GŘ HZS ČR, tak preventivně výchovných činností jednotlivých HZS krajů. Koordinátoři preventivně výchovné činnosti přicházejí s různými formami, metodami a aktivitami, kterými se snaží seznámit obyvatelstvo se základními zásadami chování při mimořádných událostech a připravit je na ně. Tito pracovníci zajišťují především podporu výuky dané

²⁷ MARTÍNEK, Bohumír a TVRDEK, Jan. Ochrana obyvatelstva II. Vydání první. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010. s. 38-39. ISBN 978-80-7251-323-9.

²⁸ § 156 zákona č. 263/2016 Sb., atomový zákon, ve znění pozdějších předpisů

problematiky na všech typech škol, tvorbu edukativních projektů a přípravu podkladů pro podporu výuky pro všechny typy škol a sociální skupiny.²⁹ Obsah preventivně výchovné činnosti se neustále vyvíjí spolu s novými trendy i hrozbami, nebo jako reakce na proběhlé mimořádné události.

Preventivně výchovná činnost v České republice je řízena celostátním koordinátorem preventivně výchovné činnosti (zástupce MV-GŘ HZS ČR), který spolupracuje se správními úřady, většími neziskovými organizacemi a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy především při zpracování tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí. Podílí se také na zpracování zásad přípravy obyvatelstva k sebeochraně a vzájemné pomoci, upřesňuje obsah a zaměření této přípravy a spolu s administrátorem webových stránek zveřejňuje tyto informace na webových stránkách MV-GŘ HZS ČR pro občany. Na územní úrovni pracují krajsí koordinátoři preventivně výchovné činnosti, kteří provádí koordinaci mezi obcemi, institucemi a neziskovými organizacemi působícími na území kraje. Zaměřují se na přímou pomoc školám při začleňování tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do výuky, upřesňují rozsah a způsob realizace tematické přípravy učitelů k výuce tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí, podílejí se na zpracování zásad přípravy obyvatelstva k sebeochraně a vzájemné pomoci a upřesňují obsah a zaměření této přípravy v kraji. Dále ve spolupráci s administrátorem webových stránek HZS kraje zveřejňuje informace o preventivně výchovné činnosti HZS kraje a tyto stránky pravidelně aktualizuje. Na úrovni kraje provádí školení zaměstnanců, příslušníků a členů jednotek sborů dobrovolných hasičů (dále JSDH), kteří se mohou na realizaci preventivně výchovné činnosti podílet.³⁰

Preventivně výchovná činnost má široký obsah působnosti a mnoho možností, jakými distribuovat informace o dané problematice občanům. Jedná se především o spolupráci Hasičského záchranného sboru s médii (rozhovory v rozhlasu, tisku, vstupy do televizního vysílání a prezentaci své činnosti v těchto veřejných

²⁹ Pozary.cz: Preventivně-výchovná činnost – POŽÁRY.cz – ohnisko žhavých zpráv [online]. [cit.15.1.2024]. Dostupné z: <https://www.pozary.cz/clanek/6516-preventivne-vychovna-cinnost/>

³⁰ hzscr.cz: Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru – Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. [cit.15.1.2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/preventivne-vychovna-cinnost-hasickeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>

sdělovacích prostředcích). Na ústřední i územní úrovni vydávají odborné i neodborné tiskoviny, preventivní materiály pro vyučující ale i přímo pro žáky. Dalšími významnými popularizačními aktivitami jsou: pořádání dnů otevřených dveří na hasičských stanicích, ukázky požární techniky na veřejných akcích, ukázky simulovaných zásahů na těchto akcích, přednášky pro děti, učitele, širokou veřejnost a podnikatelské subjekty.

4.1. Významné projekty v oblasti preventivně výchovné činnosti

V České republice existuje celá řada projektů pro podporu výchovy a vzdělávání, vzniklých ve vzájemné spolupráci několika krajů, či ve spolupráci jednotlivých krajů s MV-GŘ HZS ČR, nebo vytvořených MV-GŘ HZS ČR samostatně. Významnou roli zde hrají také neziskové organizace, díky kterým se podařilo tyto projekty dostat do povědomí občanů po celém území České republiky a které patří mezi nejvýznamnější pomocníky při edukaci obyvatelstva v oblasti ochrany obyvatelstva.

Projekt Hasík

Projekt Hasík vznikl na území Moravskoslezského kraje, konkrétně na hasičské stanici Bruntál, již v roce 1996 a následně se šířil po celém území České republiky. V roce 2001 se jeho oficiálním organizátorem stala nezisková organizace Citadela Bruntál. Ve stejném roce projekt získal akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Hasík se zaměřuje na výchovu žáků základních škol v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva. Jeho instruktorský tým je tvořen z příslušníků HZS krajů, členů JSDH obcí, studenty vysokých škol i pedagogy. Cílem projektu je vyškolení kvalitních instruktorů preventivně výchovné činnosti, kteří následně působí na základních školách s předem připraveným preventivním programem.³¹ Další možnou formou prezentace informací v oblasti ochrany obyvatelstva je také realizace exkurzí konaných na hasičských stanicích a operačních a informačních střediscích HZS a také komunikace s veřejnými sdělovacími prostředky. Projekt Hasík vydal také několik publikací formou metodických i terénních příruček pro instruktory preventivně výchovné činnosti.

³¹ Hasik.cz: Hasík CZ – PVČ v oblasti PO a OOb [online]. [cit.15.1.2024]. Dostupné z: http://www.hasik.cz/projekt_zs.html

Záchranný kruh

Asociace Záchranný kruh je nezisková organizace, která má mnoho partnerů z řad záchranných složek. Záchranný kruh se od roku 2005 věnuje zlepšování informovanosti obyvatelstva v oblasti jeho ochrany a přípravy na zvládnutí mimořádné události především formou interaktivních projektů, materiálů a veřejných akcí pro žáky, učitele a instruktory PVČ z řad záchranných složek. Asociace se též podílí na tvorbě bezpečnostních informačních serverů pro města a obce napříč Českou republikou.³² V rámci svých interaktivních projektů Záchranný kruh vytvořil deskové hry prohlubující znalosti dané oblasti, mobilní aplikace (např. animovaná první pomoc, dopravní výchova pro děti, Malý záchranař) a on-line interaktivní kurzy. Významným projektem je tzv. „Svět záchranařů“ známý také jako centrum zdraví a bezpečí pro celou rodinu. Jedná se o areál tvořený z improvizovaných budov kritické infrastruktury. Návštěvníci si zde mohou prohlédnout improvizovanou nemocnici, policejní služebnu nebo hasičskou stanici. Prostory jsou vybavené technikou, díky které je možné simulovat krizové situace, a dopravním hřištěm, na kterém lze simulovat nebezpečné dopravní situace. Konají se tady naučné programy nejen pro jednotlivce, ale také pro školy, se kterými záchranný kruh úzce spolupracuje.

Bezpečné cestování

Projekt bezpečné cestování vznikl pod kuratelou MV-GŘ HZS ČR ve spolupráci s Českými drahami, a.s. a Dopravním podnikem hl. m. Prahy, a.s. a je realizován i několika HZS krajů. Projekt „Bezpečné cestování“ je určen pro všechny cestující hromadnými dopravními prostředky, představuje možné nebezpečné situace, se kterými se mohou cestující v těchto prostředcích setkat, a dává návod, jak správně na tyto situace reagovat. Projekt od roku 2006 probíhal ve 3 etapách. První etapa byla zaměřena na chování při mimořádné události (například při dopravní nehodě některého prostředku hromadné dopravy) a na správné volání na tísňovou linku 112. Ve druhé etapě byly v rámci projektu představeny tři brožury. První brožura popisovala postup při nálezů podezřelého zavazadla, druhá se soustředila na

³² Zachranny-kruh.cz: O NÁS, záchranný kruh [online]. [cit.19.1.2024]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz/o-nas/>

ochranu dýchacích cest v případě požáru nebo hustého kouře a třetí, navazující brožura, popisovala postup v případě požáru.³³ Tyto brožury a informační bannery na reklamních plochách byly umístěny do souprav a prostorů metra, tramvají a autobusů, na zastávky městské hromadné dopravy a Praze a příměstských vlakových soupravách.

5. Vzdělávací systém České republiky

V České republice je systém výuky a vzdělávání řízen zejména Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT). Výuka je sociální systém, ve kterém jsou různé vnitřní prvky v určité relaci a zároveň zde působí i vnější vlivy. Mezi prvky výuky patří učitel, žák a učivo.³⁴ Základním způsobem můžeme vzdělávání rozdělit na čtyři úrovně – předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, střední vzdělávání a vysoké či vyšší odborné vzdělávání. Systém je doplněn mimo tyto základní typy také o možnosti neformálního a zájmového vzdělávání, jako jsou základní umělecké školy a podobné instituce, a o celoživotní vzdělávání. Stejně tak, jak je pro oblast bezpečnosti klíčová Bezpečnostní strategie České republiky, zásadním dokumentem ve školství je Strategie vzdělávací politiky České republiky. Poslední Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ byla schválena Vládou České republiky v roce 2020. Tato strategie definuje strategické cíle vzdělávání, které dále rozvíjí ve strategických liniích, ve kterých jsou podrobněji popsány jednotlivé problémy a možnosti jejich řešení. Konkrétně Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ stanovila jako dva základní strategické cíle: „zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní a osobní život“ a „snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů.“³⁵ Aby byl obsah vzdělávání ve všech institucích sjednocen,

³³ Hzscr.cz: Kampaň bezpečné cestování – Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. [cit.19.1.2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/kampan-bezpecne-cestovani-715823.aspx>

³⁴ DOSTÁL J., Učební pomůcky a zásada názornosti, Olomouc: Votobia, 2008, s. 40 ISBN 978-80-7220-310-9

³⁵ FRYČ, Jindřich; MATUŠKOVÁ, Zuzana; KATZOVÁ, Pavla; KOVÁŘ, Karel; BERAN, Jaromír et al. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.

vydává MŠMT Rámcově vzdělávací programy, které mají za úkol stanovit cíle, obsah a rozsah výuky u povinných předmětů.“

5.1. Rámcově vzdělávací programy

Zpracování rámcových vzdělávacích programů je právně ukotveno zákonem zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Tyto programy slouží jako obecně závazný rámec pro následnou tvorbu školních vzdělávacích programů jednotlivými školami. Vymezuje se zde pro tento účel především povinný rozsah a obsah vzdělávání, jeho konkrétní cíle a formy. V dokumentu se stanovuje organizační uspořádání, podmínky pro zahájení a ukončení vzdělávání nebo profesní profil. Rámcově vzdělávací programy musí reflektovat nejen nejnovější poznatky z oblasti psychologie a pedagogiky, ale také nejnovější vědní disciplíny, kterým se daná úroveň vzdělávání věnuje. Aby rámcově vzdělávací programy tyto podmínky splňovaly, jsou neustále aktualizovány a na jejich tvorbě a aktualizacích se podílejí příslušná ministerstva prostřednictvím odborníků z vědy a praxe, a to nejen z oblasti psychologie a pedagogiky. Finální rámcově vzdělávací programy jsou následně vydávány MŠMT.³⁶ Celkově existuje 6 rámcových vzdělávacích programů vždy pro konkrétní oblast vzdělávání (RVP pro předškolní vzdělávání, pro základní vzdělávání, pro základní umělecké vzdělávání, pro gymnázia, střední odborné vzdělávání a pro speciální vzdělávání).

Téma bezpečnosti a ochrany obyvatelstva by mělo být průřezovým tématem, které zasahuje hned do několika oblastí rámcových vzdělávacích programů. Nejobsáhleji je toto téma rozpracováno v oblasti „Člověk a zdraví,“ kde jeden ze základních cílů základního vzdělávání nabádá k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků tím, že je vede k: „ochraně zdraví a životů při každodenních rizikových situacích i mimořádných událostech a k využívání osvojených postupů spojených s řešením jednotlivých mimořádných událostí“³⁷

³⁶ Edu.cz: RVP – rámcově vzdělávací programy – edu.cz [online]. [cit.27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

³⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

5.2. Školní vzdělávací programy

Školní vzdělávací programy jsou realizační programové dokumenty, které vytvářejí jednotlivé školy v souladu s rámcovými vzdělávacími plány. Jejich struktura může být rozložena podle jednotlivých předmětů, nebo podle ucelených částí učiva, například v modulech. Dokument je vydáván ředitelem školy nebo školského zařízení, který má povinnost školní vzdělávací program zveřejnit na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení tak, aby byl volně přístupný komukoliv k nahlédnutí, pořízení opisů a výpisů, nebo poskytnou jeho kopii. Školní vzdělávací program musí obsahovat konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, popis materiálních, ekonomických a personálních podmínek a podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.³⁸ Zatímco rámcově vzdělávací program stanovuje pouze podmínky pro zahájení a ukončení vzdělávání, školní vzdělávací program již musí obsahovat konkrétní podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončení vzdělávání, včetně podmínek pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud škola vydává doklad o ukončeném vzdělávání, musí školní vzdělávací plán definovat způsob označení tohoto dokladu.

6. Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání podporuje výchovné působení rodiny a doplňuje je o specifické podněty, rozvíjí je a obohacuje. Je etapou vzdělávání, v němž dítě získává především sociální zkušenosti, základní poznatky o životě kolem sebe a první podněty pro pokračující vzdělávání i celoživotní učení.³⁹ Zapojit dítě do předškolního vzdělávání je možné již od dvou let dítěte, docházka do mateřské školy je však povinná pro dítě, které do začátku školního roku dovrší pěti let. Tato povinnost byla poprvé zavedena pro školní rok 2017/2018.⁴⁰ Předškolní vzdělávání je také nejnižší úroveň vzdělávání, pro které MŠMT vydává rámcové

³⁸ Edu.cz: RVP – rámcové vzdělávací programy – edu.cz [online]. [cit.27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

³⁹ Archiv-uv.npi.cz: Předškolní vzdělávání, národní pedagogický institut České republiky (dříve národní ústav pro vzdělávání) [online] Praha: Národní ústav vzdělávání, [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <<http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/predskolni-vzdelavani>>

⁴⁰ Msmt.cz: Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání, MŠMT ČR [online]. [cit.27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

vzdělávací programy. Jedná se o věk, kdy se dítě učí fungování v kolektivu, chápání rolí a autorit, učí se elementárním znalostem a dovednostem, které jsou nezbytné pro zápis do prvních tříd základních škol. Děti v předškolním věku se pohybují zpravidla zásadně pod dozorem dospělé osoby, neboť nejsou schopny samostatně uvažovat o strategických zásadách bezpečnosti. Jsou ale ochotné naslouchat interaktivnímu programu, který je může seznámit alespoň se základními složkami IZS. Oblast bezpečnosti je proto v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání zahrnuta pouze okrajově na základní bázi. Na konci předškolního vzdělávání by mělo dítě dle jednoho z cílů „zvládat běžné činnosti a požadavky kladené na dítě i jednoduché praktické situace, které se doma a v mateřské škole opakují, chovat se přiměřeně a bezpečně doma i na veřejnosti (na ulici, na hřišti, v obchodě, u lékaře apod.)“⁴¹ Jako pomůcka při výuce v oblasti bezpečnosti a ochrany obyvatelstva mohou sloužit například deskové hry, které jsou součástí projektu asociace Záchranný kruh a které obsahují také metodické listy pro pedagogy. Dále je možné využít projektu Hasík, ať už zapojením metodických pomůcek nebo návštěvou lektora v mateřské škole. Pro děti, které jsou součástí předškolního vzdělávání, je již možné realizovat praktické ukázky techniky nebo činnosti složek IZS, dále je možné využít pomůcky ve formě vizuálních nebo multimediálních projekcí nebo setkání a přednášky s pracovníkem IZS.

7. Základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání zahrnuje všechny ročníky základních škol od 1. do 9. tříd, ale také pro odpovídající ročníky šestiletých a osmiletých gymnázií. Během devíti let povinné školní docházky na základních školách mají děti prostor se blíže seznámit s možným nebezpečím, druhy mimořádných událostí, základní poznatky z oblasti ochrany obyvatelstva a integrovaného záchranného systému. Žáci by měli mít zafixované základní reakce na mimořádnou událost. V rámcových vzdělávacích programech se oblast bezpečnosti objevuje již v základních kompetencích, kterými je například

⁴¹ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/>

kompetence na základě které se žák: „rozhoduje zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka“.⁴² Oblast bezpečnosti je průřezovým tématem, které by mělo být součástí většího množství předmětů, jako je výchova ke zdraví, přírodní vědy jako přírodopis, fyzika nebo chemie. Z programů preventivně výchovné činnosti je možné zapojit metodické pomůcky asociace Záchraný kruh, využít programů nebo pomůcek projektu Hasík CZ, který se na základní vzdělávání zaměřuje. Vhodné jsou praktické ukázky techniky i činnosti IZS, vhodným způsobem výuky jsou i audiovizuální a multimediální projekce. Přínosem mohou být také jednorázové přednášky pracovníka IZS.

7.1. První stupeň základního vzdělávání

Na prvním stupni základních škol začínají děti trávit více času samostatně bez přímého dozoru dospělých osob. Často se pohybují samostatně na dopravních komunikacích, a proto je v tomto věku důležité klást důraz na dopravní výchovu a seznámení dětí s možnými nebezpečnými situacemi, kterým mohou být při pohybu na komunikaci vystaveny, nebo které mohou svým jednáním způsobit. Oblast bezpečnosti je pro 1. stupeň základních škol v rámci rámcových vzdělávacích programů zahrnuta v kapitole „Člověk a jeho svět“. Základním cílovým zaměřením v této oblasti je především „poznávání a upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastního zdraví a bezpečnosti i zdraví a bezpečnosti druhých, včetně chování při mimořádných událostech.“⁴³ Učivo stanovené rámcovými vzdělávacími programy zahrnuje především téma osobního bezpečí a krizových situací (vhodná a nevhodná místa pro hru, bezpečné chování v rizikovém prostředí, označování nebezpečných látek; bezpečné chování v silničním provozu, dopravní značky; předcházení rizikovým situacím v dopravě a v dopravních prostředcích bezpečnostní prvky; šikana, týrání, sexuální a jiné zneužívání, brutalita a jiné formy násilí v médiích), téma přivolání pomoci

⁴² Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

⁴³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.2.1.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

v případě fyzického a duševního zdraví (služby odborné pomoci, čísla tísňového volání, správný způsob volání na tísňovou linku), ale také mimořádné události a rizika ohrožení s nimi spojená (postup v případě ohrožení - varovný signál, evakuace, zkouška sirén); požáry (příčiny a prevence vzniku požárů, ochrana a evakuace při požáru) a integrovaný záchranný systém. Vyjmenované učivo však není zdaleka kompletním obsahem oblasti „Člověk a jeho svět“ a tvoří pouze část tohoto tématu, jehož hodinová dotace stanovená rámcovými vzdělávacími programy činí 11 hodin a který je realizován ve všech ročnících 1. stupně základních škol.

7.2. Druhý stupeň základního vzdělávání

Žáci 2. stupně základních škol již tráví většinu času samostatně bez přímého dozoru dospělých. Nejen osamostatnění, ale i další psychologické jevy spojené s touto věkovou kategorií vedou k velkému množství možných nebezpečných situací, ve kterých se mohou žáci ocitnout. Toto věkové období dítěte se často vyznačuje konfliktem s autoritami a jejich nerespektováním. Především hasiči jsou však v tomto věku stále respektovanou skupinou, které jsou ochotni naslouchat, pokud je forma prezentace tématu přizpůsobena věku posluchačů. Vhodnou formou výkladu pro oblast bezpečnosti a ochrany obyvatelstva jsou všechny výše zmíněné způsoby, nicméně vhodnější než audiovizuální projekce je osobní kontakt a přednáška pracovníka IZS spojená s besedou, ve které mohou všichni žáci aktivně reagovat. Ukázky technických zařízení a činnosti složek IZS jsou pro tuto věkovou kategorii také stále poměrně poutavým programem. Kromě projektu Hasík CZ a Záchranný kruh mohou pedagogové při výuce využít také projekt Vaše cesty k bezpečí aneb chytré blondýnky radí, který je vhodný pro starší děti. Ke komplexní podpoře pro výuku Ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí na 2. stupni základních škol byl také vytvořen projekt „Hasiči pro školy“. V rámci tohoto projektu bylo připraveno 5 výukových hodin pro každý ročník 2. stupně základních škol, jejichž součástí je interaktivní prezentace, pracovní list pro žáky a metodická příručka pro učitele. Projekt vznikl pod vedením HZS Ústeckého kraje a je k dispozici na internetu zdarma ke stažení.⁴⁴

⁴⁴ Hasiciproskoly.cz: Hasiči pro školy [online]. [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.hasiciproskoly.cz/uvod>

Výuka v oblasti bezpečnosti a ochrany obyvatelstva je pro 2. stupeň základních škol zahrnut především ve vzdělávací oblasti „člověk a zdraví,“ v rámci kterého je vyučován předmět výchova ke zdraví. Cílovým zaměřením v této oblasti je vedení žáků k: „ochraně zdraví a životů při každodenních rizikových situacích i mimořádných událostech a k využívání osvojených postupů spojených s řešením jednotlivých mimořádných událostí.“⁴⁵ Konkrétní učivo se týká rizik ohrožujících zdraví a jejich prevence, především dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví (bezpečné prostředí ve škole, ochrana zdraví při různých činnostech, bezpečnost v dopravě, rizika silniční a železniční dopravy, vztahy mezi účastníky silničního provozu včetně zvládnání agresivity, postup v případě dopravní nehody, tísňové volání, zajištění bezpečnosti) a také ochrany člověka za mimořádných událostí (klasifikace mimořádných událostí, varovný signál a jiné způsoby varování, základní úkoly ochrany obyvatelstva, evakuace, činnost po mimořádné události, prevence vzniku mimořádných událostí). Součástí vzdělávací oblasti „Člověk a zdraví“ je také samozřejmě mnoho dalších témat, ze kterých bezpečnost a ochrana obyvatelstva tvoří pouze malou část. Hodinová dotace pro celou tuto vzdělávací oblast, která je tvořena předměty výchova ke zdraví a tělesná výchova, činí dohromady 10 vyučovacích hodin.⁴⁶

8. Střední vzdělávání

„Střední vzdělávání rozvíjí v návaznosti na základní vzdělávání vědomosti, dovednosti a kompetence žáka a připravuje ho na další studium na vysokých a vyšších odborných školách, nebo na kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností.“⁴⁷

Střední vzdělávání se řídí rámcovými vzdělávacími programy pro gymnázia a rámcovými vzdělávacími programy pro střední odborné vzdělávání. Nižší ročníky osmiletých a šestiletých gymnázií se řídí rámcovým vzdělávacím programem pro

⁴⁵ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

⁴⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – část C [online] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.13.2.2024]. Dostupné z <https://revize.edu.cz/files/rup-2021-se-zmenami.pdf>

⁴⁷ Střední vzdělávání [online] Praha: Národní ústav vzdělávání, [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/stredni-vzdelavani>

základní vzdělávání až do ročníku, který odpovídá 1. ročníkům středních škol. Střední školy bývají často poslední institucí, kde se studenti pravidelně setkávají s přednáškami o bezpečnosti, ochraně obyvatelstva a požární ochraně. Je proto důležité v tomto věku připomínat právní odpovědnost, kterou studenti v průběhu studia nabývají. Přednášky již mohou být vedeny logicky od možností prevence před mimořádnými událostmi, až po případné řešení mimořádných událostí a zásad ochrany obyvatelstva. Jako podklad pro výuku nebo možné preventivní programy lze využít projektů Vaše cesty k bezpečí aneb chytré blondýnky radí, Hasík CZ – Vaše cesty k bezpečí – pro SŠ, nebo projekty asociace Záchraný kruh, a to formou interaktivních přednášek, aplikací nebo deskových i počítačových her. Studenti středních škol ocení především osobní přednášku externisty nejen v oblasti ochrany obyvatelstva, požární ochrany, reakce na mimořádné události, ale též první pomoci.⁴⁸ Setkání s pracovníky IZS může efektivně napomoci studentům k zafixování nezbytných informací, může však také sloužit jako profesní inspirace při případném vybírání profesního zaměření studentů.

8.1. Gymnázia

U RVP pro gymnázia dále rozlišujeme programy pro gymnázia všeobecná, dvojjazyčná a pro sportovní gymnázia. Obsah výuky v oblasti bezpečnosti a ochrany obyvatelstva je však téměř totožný. Stejně, jako u 2. stupně základních škol zde najdeme nejvýznamnější expozici těchto témat ve výchovné oblasti „Člověk a zdraví,“ především tedy v předmětu výchova ke zdraví. Samostatnou součástí tohoto předmětu je téma „Ochrana člověka za mimořádných událostí“. Učivo tohoto tématu zahrnuje vyhlášení hrozby a vzniku mimořádné události, živelní pohromy, úniky nebezpečných látek do životního prostředí, jiné mimořádné události, první pomoc (klasifikace poranění při hromadném zasažení obyvatel), sociální dovednosti potřebné při řešení mimořádných událostí (rozhodnost, pohotovost, obětavost, efektivní komunikace).⁴⁹ Oblast bezpečnosti je ale dále zmiňována i průřezově, především v oblasti přírodních věd, jako je chemie

⁴⁸ Ochrana člověka za mimořádných událostí: příručka pro učitele základních a středních škol. Druhé, upravené a rozšířené vydání. Praha: MV – Generální ředitelství hasičského záchranného sboru ČR, 2003. ISBN 80-86640-08-6.

⁴⁹ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit. 13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>

(ochrana před nebezpečnými druhy záření, nebezpečné chemické látky, jejich účinky a ochrana před nimi, chemické havárie atd.), biologie (anatomie těla, první pomoc atd.), nebo fyzika (fyzikální faktory výbuchů, účinky nebezpečného záření a elektromagnetických vln atd.).

8.2. Střední odborné vzdělávání

V oblasti středního odborného vzdělávání jsou zpracovány rámcové vzdělávací programy zvláště pro konkrétní obory středních odborných škol. Programy jsou zaměřené především na teoretické a praktické předměty, které mají přímou souvislost s budoucím povoláním studenta, z obecných předmětů bývají povětšinou ponechány pouze ty základní. Oblast bezpečnosti a ochrany obyvatelstva je tak u odborných oborů často podceňována. Namísto obecných zásad při mimořádných událostech je zde ale kladen důraz na bezpečnost a ochranu zdraví při práci pro výkon konkrétního povolání, student je tak seznamován s konkrétními riziky a možnostmi řešení mimořádných nebo nebezpečných situací v rámci svého povolání.⁵⁰ Přesto je vhodné zahrnout alespoň částečný preventivní program do výuky ať už formou přednášky přímo od pracovníka IZS, návštěvou pracovišť složek IZS, nebo formou audiovizuálních nebo multimediálních projekcí.

9. Výchova a vzdělávání dospělých v oblasti ochrany obyvatelstva

Dospělí občané, které chápeme jako zletilé, tvoří nejpočetnější skupinu obyvatelstva (podle Českého statistického úřadu se jedná o jednu třetinu obyvatel) a také nejpočetnější skupinou, kterou by mělo téma bezpečnosti a ochrany obyvatelstva oslovit. Většina dospělých občanů je vytížena pracovními povinnostmi, a proto není pro tuto věkovou kategorii typické osobní docházení na přednášky. Nejčastější seznámení s bezpečnostními tématy probíhá v pracovním prostředí formou přednášky na téma BOZP a základy požární ochrany. Většinou ale tyto informace nejsou dostatečné a především aktuální. Proto je důležité, aby i u této skupiny obyvatelstva docházelo k aktualizaci informací v oblasti ochrany obyvatelstva a požární ochrany, v oblasti adekvátních reakcí při vzniku mimořádné

⁵⁰ Edu.cz: Databáze RVP SOV od 1. 9. 2020 do 31. 8. 2023 – edu.cz, [online]. [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-stredniho-odborneho-vzdelavani-rvp-sov/databaze-vsech-rvp-sov-1-9-2020/>

události k ochraně zdraví vlastního i ostatních, v oblasti předcházení těmto situacím a také ohledně své povinnosti vůči státu při vzniku mimořádné události nebo některého z krizových stavů.

V případě vzdělávání dospělých obyvatel narážíme na několik úskalí. V případě, že občanům nehrozí bezprostřední nebezpečí, často dochází k ignoraci důležitých informací, které v danou chvíli občan vnímá jako zbytečné, nepotřebné, pokud na tyto informace narazí. Obecně však o toto téma není v dospělé populaci dostatečný zájem hned z několika důvodů. Častou příčinou je v současné době přesytení všemožnými informacemi, neschopnost adekvátně odlišit důležité informace od těch méně důležitých, dále pak pocit, že se to dané osoby netýká, nebo že se o ni v případě mimořádné události postará stát.⁵¹

Vzhledem k omezenému času, který většina dospělých je ochotna věnovat sebevzdělávání v této oblasti formou docházení na osobní přednášky, se zdá být nejúčinnější formou preventivně výchovná činnost prostřednictvím masových médií, především televizního zpravodajství, internetu, rozhlasu. V televizním nebo rádiovém vysílání se jedná především o atraktivní formu rozhovoru s pracovníkem IZS, nebo vhodně zpracovanou reportáž nejen o práci IZS, ale také požární ochraně, ochraně obyvatelstva, reakcí na mimořádné události a dalších důležitých témat.

9.1. Důchodový věk

Osoby v důchodovém věku, nebo také senioři, jsou skupinou se vzrůstajícím podílem zastoupení ve společnosti. Jejich výhodou jsou nesporné životní zkušenosti, ze kterých mohou čerpat. Bohužel se tato věková kategorie stává často oběťmi trestné činnosti i dezinformování, v poslední době především ve spojitosti s moderními technologiemi a využíváním internetu. Mnozí senioři se také díky internetu stávají odříznutými od společnosti a ztrácejí kontakt s okolním světem. Výchova a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva se v tomto případě

⁵¹ Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti [online], MINISTERSTVO VNITRA generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, Praha 2018, str. 16. [cit.20.2.2024]. Dostupné z: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi269eSkYeEAXUJ87sIHdDIDMsQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.hzscr.cz%2Fsoubor%2Fmeto-dicka-pomucka-podpis-pdf.aspx&usq=AOvVaw0bBlI6rg9UcCZV2GQwtorf&opi=89978449>

soustředí především na aktualizaci informací v této oblasti. Většina seniorů má velkou část vědomostí z dřívější branné výchovy, a je proto nutné je seznamovat s novými skutečnostmi v oblasti ochrany obyvatelstva. Aktualizace znalostí musí být přizpůsobena mentálnímu a fyzickému zdravotnímu stavu seniorů, jejich věku a životnímu stylu. Senioři bývají velmi aktivními posluchači, kteří preferují formu osobního kontaktu v podobě besed nebo seminářů. Další možností seznámení s ochranou obyvatelstva jsou přednášky na univerzitách třetího věku.

9.2. Osoby invalidní a se zdravotním postižením

Vzdělávání osob s invalidním a zdravotním postižením je velice specifickou oblastí. Jsou zde kladeny vysoké nároky na lektora, který musí výuku přizpůsobovat druhu postižení (nevidomí, neslyšící, tělesně postižení, duševně postižení). Lektori často při výuce spolupracují s organizacemi a odbornými pracovníky, kteří se zaměřují na vzdělávání jednotlivých druhů postižení. Cílem vzdělávání je seznámení se základními poznatky v oblasti ochrany obyvatelstva tak, aby byli adekvátně schopni mimořádným událostem předcházet a případně na ně reagovat. Existuje několik různých příruček pro osoby se zdravotním postižením (např. příručky v Braillově písmu či výrazné příručky pro osoby se slabším zrakem). Problémem je, že postižení se projevuje napříč generacemi a jejich nositele není možné zařadit pouze do jedné kategorie. Vhodnou formou jsou tedy především besedy a osobní setkání např. s hasiči, které je pro osoby se zdravotním postižením, zejména nevidomé, velice důležité.⁵² Pro osoby zrakově hendikepované je rovněž důležité seznámení s hasičem v dýchací technice, což může výrazně zjednodušit záchranu nevidomé osoby pro dotyčnou osobu i hasiče. Při záchraně osob při požáru je totiž povinností hasiče použít dýchací techniku, ve které jsou omezeny řečové schopnosti hasiče a zvuk může být pro nevidomou osobu nezvyklý, nebo děsivý. Hasiči sami také pravidelně procházejí školeními pro komunikaci s hendikepovanými osobami.

⁵² Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti [online], MINISTERSTVO VNITRA generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, Praha 2018, str. 18. [cit.20.2.2024]. Dostupné z: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi269eSkYeEAXUJ87sIHdDIDMsQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.hzscr.cz%2Fsoubor%2Fmeto-dicka-pomucka-podpis-pdf.aspx&usq=AOvVaw0bBlI6rg9UcCZV2GQwtorf&opi=89978449>

U mentálně hendikepovaných osob je při preventivně výchovné činnosti zásadní vytvoření důvěry osoby k hasiči. Cílem je, aby osoba byla schopná poznat, jak vypadá hasič, a zafixovala si poznatek, že hasič je osoba, která pomáhá a může hendikepovaného odvést do bezpečí. I v tomto případě je třeba nacvičit důvěru k hasiči v dýchací technice, který může na osoby působit znepokojivým dojmem. Často bývají také nacvičovány evakuace ze stacionářů a ústavů.⁵³

PRAKTICKÁ ČÁST

10. Obecná část průzkumu

Teoretická část bakalářské práce se věnovala seznámení se základními informacemi, které se týkaly výchovy a vzdělávání občanů v systému ochrany obyvatelstva. Práce popisovala preventivně výchovnou činnost hasičů, organizace, které preventivně výchovnou činnost realizují, také jmenovala jejich projekty a následně představila popis výuky na jednotlivých úrovních vzdělávání. Při tvorbě praktické části jsem se proto rozhodla zaměřit na žáky 9. tříd, tedy věkovou, která je jen krůček od ukončení povinné školní docházky a která se seznamuje s posledními povinnými informacemi, se kterými vstupuje do období trestněprávní odpovědnosti. Tato část je proto věnována zhodnocení znalostí žáků 9. tříd v oblasti ochrany obyvatelstva a přípravy na mimořádné události. Ukončení základní školy okolo 15. roku věku je totiž významným krokem života, kdy se osoba z role dítěte a žáka transformuje do role občana České republiky.

Nejpoužívanější a nejvhodnější formou pro tento typ šetření je dle mého názoru kvantitativní dotazník. Mnou sestavený dotazník je tvořen celkem 12 otázkami, z nichž 10 je zaměřeno na ověření znalostí žáka 9. třídy. Otázky jsou uzavřené, žák tak vždy vybírá z nabídky možností. Větší počet správných odpovědí indikuje dle mého názoru hloubku vhledu žáků do dané problematiky a snižuje možnost pouhého náhodného výběru správné odpovědi. Po každé položené otázce následovala informace o počtu správných odpovědí, žák tak mohl označit hned několik možností. Otázky byly tvořeny na základě výše uvedeného rámcového

⁵³ Hzscr.cz: HZS Jihomoravského kraje – preventivně výchovná činnost – Hasičský záchranný sbor české republiky [online]. [cit.20.2..2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/oddeleni-ochrany-obyvatelstva-a-krizoveho-rizeni-preventivne-vychovna-cinnost-preventivne-vychovna-cinnost.aspx>

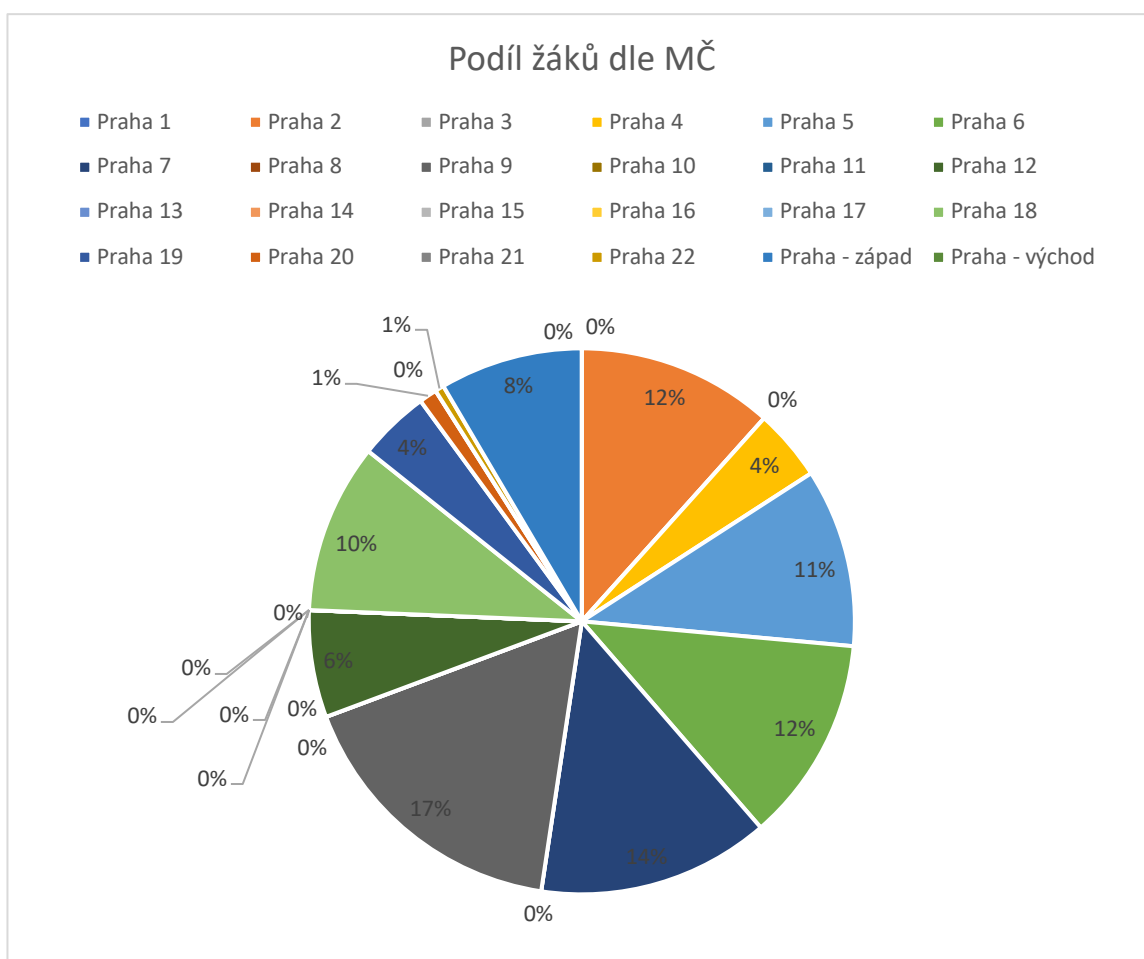
vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a také podle projektu HZS Ústeckého kraje - Hasiči pro školy. Jedná se o projekt, který nabízí kompletně připravené přednášky v oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí, obsahující 5 výukových hodin pro každý ročník druhého stupně základní školy. Součástí dostupných materiálů pro podporu výuky jsou interaktivní prezentace, metodiky pro vyučující a pracovní listy pro žáky. Právě tyto pracovní listy sloužily vedle rámcového vzdělávacího programu jako podklad pro tvorbu otázek. Poslední 2 otázky jsou věnovány zkušenosti žáků s exkurzemi na hasičských stanicích a návštěvami škol pracovníky IZS. Kompletní dotazník je také přílohou č. 1 této bakalářské práce.

Pro autentický výsledek znalostí budoucích trestně právně odpovědných občanů České republiky jsem se rozhodla pro anonymní test z oblasti bezpečnosti a ochrany obyvatelstva na základě výše uvedených podkladů. Plně anonymní test, ve kterém žáci nevyplňovali žádné osobní údaje, byl rozeslán vždy na 3 náhodně vybrané školy v každé z 22 městských částí hlavního města Prahy. Pokud to bylo možné, dotazník byl vždy rozeslán zástupci ředitele školy, pracovníkovi pro prevenci a třídním učitelům 9. tříd. Pokud nebylo možné dohledat všechny tyto informace, byl dotazník odeslán na všechny dostupné emailové adresy z výše zmíněných funkcí. Dotazník byl distribuován prostřednictvím Google Formuláře, který má schopnost výsledky průběžně aktualizovat a zpracovávat. V prováděcím emailu učitelům byl vždy vysvětlen účel výzkumu, důvody pro jeho vyplnění a veškeré informace o dotazníku. Učitelé byli v emailu požádáni, aby věnovali několik minut ze své výuky právě vyplnění dotazníku přiloženého pomocí odkazu.

11. Vyhodnocení dotazníku

Kvantitativní dotazník vyplnilo celkem 187 žáků 9. tříd základních škol. Graf č.1 znázorňuje poměrné zastoupení městských částí, ze kterých se žáci dotazníkového šetření účastnili. Z grafu vyplývá, že největší zastoupení žáků, kteří vyplnili dotazník, je z městské části Praha 17 (katastrální území Řepy). Zastoupení této městské části tvoří 17% z celkového počtu respondentů, tedy 32 žáků. Druhou nejčastěji zastoupenou městskou částí je Praha 7 (části katastrálních území Holešovice, Bubeneč a Libeň), jejichž žáci tvoří 13,5% z celkového počtu respondentů, tedy 25 žáků. Dalšími zastoupenými městskými částmi, jejichž podíl je okolo 10% (16-25 žáků), byly městské části Praha 6 (12,3%), Praha 5 (10,7%), Praha 2 (11,8%), Praha – Západ (8,6%) a Praha 18 (10,2%). Městské části Praha Praha 4, Praha 12, Praha 19, Praha 20 a Praha 22 jsou v dotazníku zastoupeny pouze jednotlivci z řad žáků. Ostatní výše nezmíněné městské části mají nulový počet žáků, kteří dotazník vyplnili.

Graf č. 1 – rozložení dotazovaných žáků dle městských částí. Zdroj: Vlastní šetření

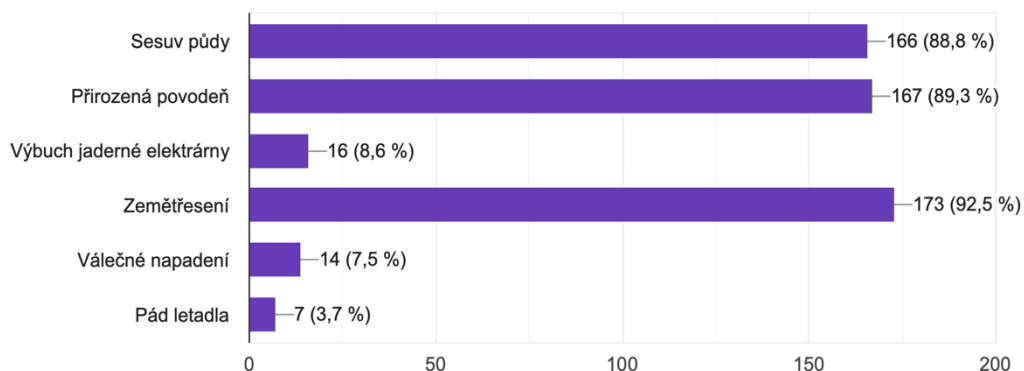
Otázka 1

Otázka číslo jedna byla zaměřená na rozlišení živelních pohrom a antropogenních mimořádných událostí. Žáci měli za úkol z 6 uvedených příkladů mimořádných událostí vybrat 3 živelní pohromy. Pozitivním výsledkem je, že 3 nejčastěji označované odpovědi s podílem okolo 90% byly právě správně živelní pohromy, což můžeme sledovat na grafickém znázornění odpovědí v grafu č. 2. Nejčastěji rozeznanou živelní pohromou bylo zemětřesení, které označilo 92,5% respondentů, tedy 173 žáků z celkového počtu 187 žáků. V těsné návaznosti následovaly další 2 nejčastěji označované správné odpovědi – přirozená povodeň (89,3% žáků) a sesuv půdy (88,8% žáků). Antropogenní mimořádné události, tedy v tomto případě nesprávné odpovědi, vybralo výrazně méně žáků. Všechny nesprávné odpovědi označilo méně než 10% žáků. Nejčastější nesprávně vybranou možností byl výbuch jaderné elektrárny (8,6% žáků), následně válečné napadení (7,5% žáků) a nejméně označovanou možností byl pád letadla (3,7% žáků). Na základě tohoto výsledku je tedy možné tvrdit, že žáci obstojně dokáží rozpoznat antropogenní a naturogenní mimořádné události.

Graf č. 2 – živelní pohromy. Zdroj: Vlastní šetření

Které mimořádné události patří mezi živelní pohromy? (3 správné odpovědi)

187 odpovědí

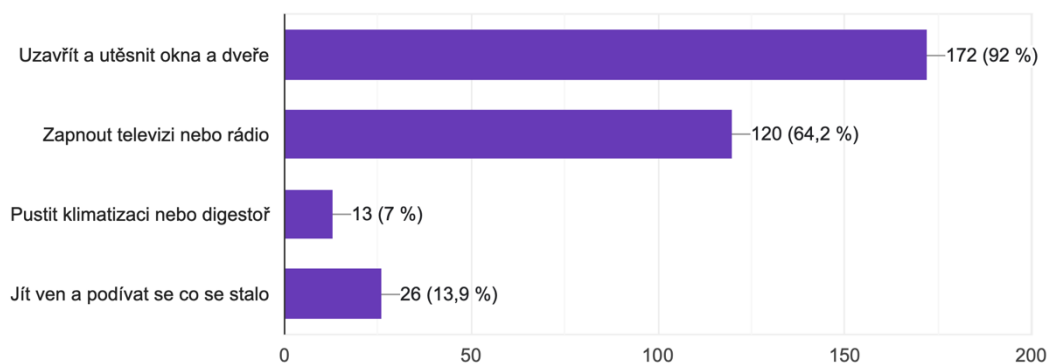
Otázka 2

Druhá otázka byla zaměřena na činnosti, které by měly následovat po zaznění varovného signálu „všeobecná výstraha“ (nejedná-li se o povodně). Žáci zde měli možnost vybírat ze 4 možností, z nichž 2 odpovědi byly správně. I v tomto případě byly nejčastěji označoványi možnostmi právě 2 správné odpovědi, což je zřejmé z přiloženého grafu č. 3. Nejvíce žáků vybralo možnost „uzavřít a utěsnit okna a dveře“ (92% žáků). Další nejčastěji označovanou možností byla druhá správná odpověď „zapnout televizi nebo rádio,“ kterou zvolilo 64,2% žáků. Nejčastější z nesprávných možností, a také třetí nejčastější odpovědí, byla možnost „jít ven a podívat se, co se stalo,“ kterou vybralo 13,9% dětí. Nejméně označovanou odpovědí a druhou nesprávnou možností bylo: „pustit klimatizaci nebo digestoř,“ kterou označilo 7% žáků. Na základě těchto výsledků lze říci, že většina žáků ví, jakým způsobem se zachovat po zaznění signálu Všeobecná výstraha. Nejvíce žáků by zvážilo invakuci a více než polovina žáků by si pustila veřejné sdělovací prostředky, ze kterých by se dozvěděla další pokyny.

Graf č. 3: signál Všeobecná výstraha. Zdroj: Vlastní šetření

Po zaznění varovného signálu „VŠEOBECNÁ VÝSTRAHA“ (nejedná-li se o povodně) bys měl/a: (2 správné odpovědi)

187 odpovědí

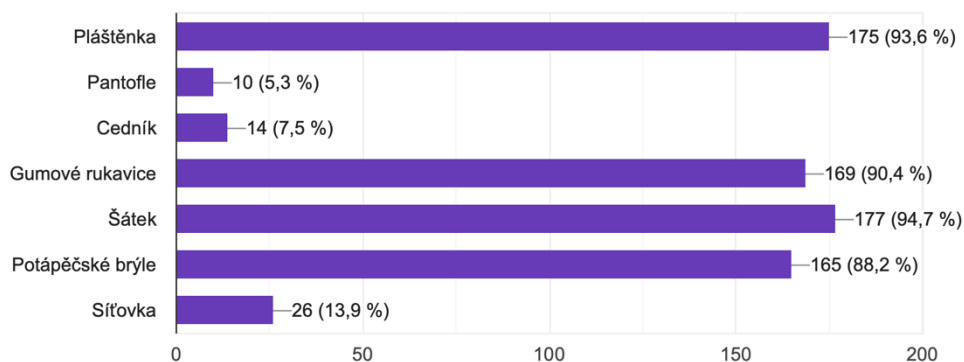
Otázka 3

Třetím úkolem pro žáky bylo vybrat správně 4 ze 7 možností, kdy měli vybrat předměty z domácnosti, které jsou nejvhodnější k ochraně těla, očí a dýchacích cest v případě úniku nebezpečné látky. I zde byl velký procentuální rozdíl mezi správnými odpověďmi, které se pohybovaly okolo 90%, a nesprávnými odpověďmi, které měly zastoupení jen cca 10%. Nejvíce žáků si vybralo jako improvizovaný prostředek pro ochranu šátek (94,7% žáků), následně pláštěnka (93,6% žáků), gumové rukavice (90,4% žáků) a nejméně označovanou ze správných možností byly potápěčské brýle (88,2% žáků). Ze špatných odpovědí byla nejčastěji označena síťovka (13,9% žáků), dále následoval cedník (7,5% žáků) a nejméně označovanou možností byly pantofle (5,3% žáků). Na základě těchto odpovědí je možné říct, že žáci jsou schopni logicky uvažovat nad působením nebezpečné chemické látky a vědí, že je vhodné vybrat co nejtěsnější a nepropustné pryžové materiály, případně látku s co nejhustším materiálem. Tomuto vyhodnocení odpovídá také graf č. 4, který komparuje počty zvolených možností.

Graf č. 4 – předměty pro ochranu před nebezpečnou látkou. Zdroj: Vlastní šetření

Vyber 4 nejvhodnější předměty z domácnosti, které použiješ k ochraně těla, očí a dýchacích cest v případě úniku nebezpečné látky: (4 správné odpovědi)

187 odpovědí

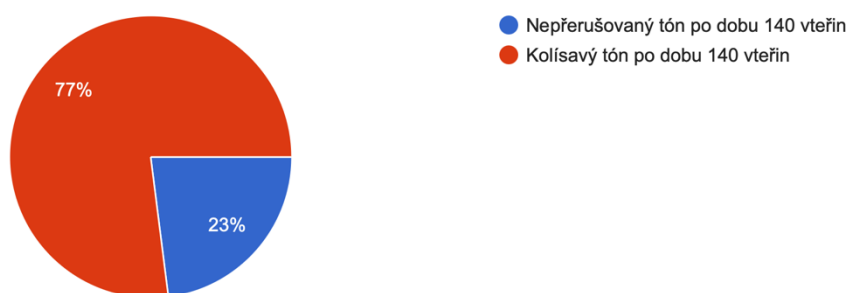
Otázka 4

Čtvrtá otázka byla zaměřená na jednotný systém varování a vyrozumění. Žáci zde měli vybrat podle grafického a slovního popisu tón, který označuje varovný signál „Všeobecná výstraha.“ V této otázce byl výběr pouze ze dvou možností, z nichž jedna byla správná. Výsledek této otázky je rovněž pozitivní, protože ukázal, že 77% žáků rozeznalo správně kolísavý tón po dobu 140 vteřin jako signál Všeobecná výstraha. Zbýlých 23% žáků označilo nesprávně za všeobecnou výstrahu nepřerušovaný tón po dobu 140 vteřin, který je ale typický pro zkoušku sirén. Poměr odpovědí respondentů je níže znázorněn koláčovým grafem č. 5.

Graf č. 5 – všeobecná výstraha. Zdroj: Vlastní šetření

Který z obrázků znázorňuje tón všeobecné výstrahu, která varuje před hrozící nebo již vzniklou mimořádnou událostí? (1 správná odpověď)

187 odpovědí

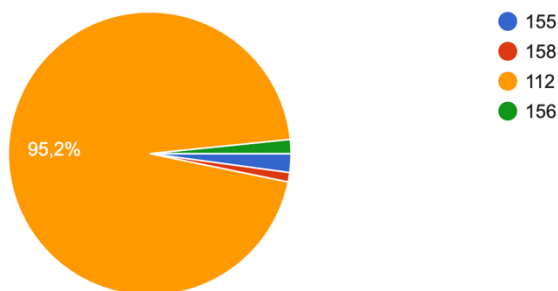
Otázka 5

Pátá znalostní otázka prověřovala povědomí žáků o vlastnostech a funkcích tísňové linky 112. Žáci zde měli za úkol označit linku tísňového volání, na kterou se dovolají i v případě výpadku signálu nebo dovolené v Evropě. I v tomto případě naprostá většina respondentů, tedy 95,2% žáků vybralo správně, že se jedná o tísňovou linku 112. Ostatní tísňové linky byly označeny pouze v jednotkách procent. Nejčastěji označovaná nesprávná odpověď byla linka 155 Zdravotnické záchranné služby (2,1% žáků), další v pořadí dle procentuálního zastoupení následovala linka 156 pro Městskou policii (1,6% žáků) a nejméně označovanou možností byla linka 158 pro Policii České republiky (1,1% žáků). Z tohoto výsledku, který je znázorněn v koláčovém grafu č. 6, je možné usuzovat, že žáci mají povědomí o existenci tísňové linky 112 jako o mezinárodním telefonním čísle pro tísňové volání, které lze využít i v případě výpadku signálu nebo nefunkční SIM karty.

Graf č. 6: tísňové volání. Zdroj: Vlastní šetření

Při mimořádné události, a to i v případě výpadku signálu nebo dovolené v Evropě, se dovolám na linku: (1 správná odpověď)

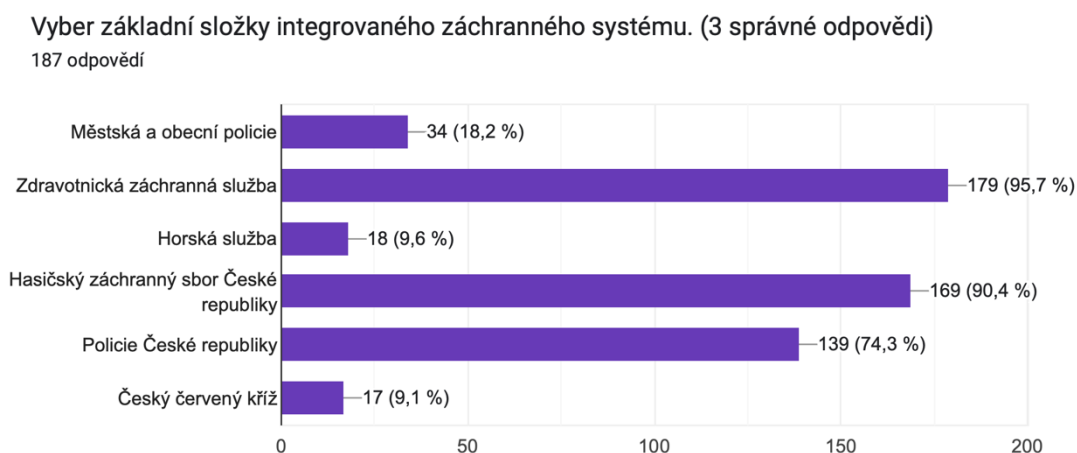
187 odpovědí

Otázka 6

Tato otázka byla stejně jako předchozí otázka orientovaná na znalosti v oblasti integrovaného záchranného systému. Zadáním úkolu bylo vybrat základní složky integrovaného záchranného systému ze 6 možností, kde 3 možnosti správně označovaly název základní složky integrovaného záchranného systému a 3 možnosti označovaly název ostatní složky integrovaného záchranného systému. I v tomto případě měly správné odpovědi největší procentuální zastoupení v rozmezí od 74% respondentů po 95% respondentů. Největší počet žáků označilo za složku integrovaného záchranného systému Zdravotnickou záchrannou službu, konkrétně se jednalo o 95,7% žáků. Druhou nejčastěji označovanou základní složkou byl Hasičský záchranný sbor České republiky, který získal 90,4% označení od žáků. Nejméně častou základní složkou integrovaného záchranného systému, ale přesto třetí nejčastěji označovaná odpověď, byla Policie České republiky, kterou vybralo 74,3% žáků. Naopak nejvíce, konkrétně 18,2% respondentů, označilo nesprávně jako základní složku IZS Městskou a obecní policii. Poslední dvě ostatní složky byly označovány téměř stejně často, Horskou službu za základní složku označilo 9,6% žáků a Český červený kříž 9,1% žáků. Na základě těchto odpovědí je možné o žácích 9. tříd říci, že většina z nich je schopna rozlišit základní složky integrovaného záchranného systému. Je zároveň zajímavé sledovat, které složky byly žáky vybírány více a které méně často.

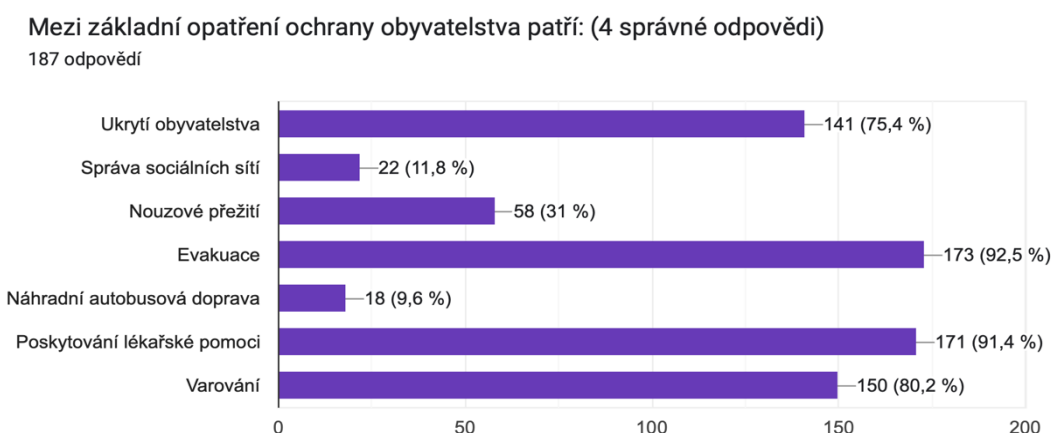
Graf č. 7: základní složky IZS. Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 7

Otázka číslo 7 již byla zaměřená konkrétně na ochranu obyvatelstva, jejíž základy jsou však dle rámcových vzdělávacích programů pro základní školy povinnou součástí výuky. Úkolem otázky číslo 7 bylo vybrat základní opatření ochrany obyvatelstva, která byla zmíněna ve čtyřech možnostech (evakuace, varování obyvatelstva, ukrytí, nouzové přežití) z celkem sedmi možností. Z odpovědí, které jsou porovnány v grafu číslo 8 vyplývá, že v oblasti ochrany obyvatelstva jsou znalosti žáků o něco slabší než v oblasti integrovaného záchranného systému a mimořádných událostí. Procentuální rozptyl mezi správnými a nesprávnými odpověďmi je zde výrazně nižší, nesprávně odpovědi se zde dokonce dostávají již na druhou příčku nejčastěji označovaných odpovědí. Nejčastěji zvolenou možností byla evakuace, kterou vybralo 92,5% respondentů. Druhou nejčastěji vybíranou odpovědí již ale byla nesprávná odpověď „Poskytování lékařské pomoci,“ kterou zvolilo 91,4% žáků. 80,2% respondentů následně správně zvolilo varování obyvatelstva a 75,4% žáků rovněž správně označilo jako základní opatření ochrany obyvatelstva ukrytí obyvatel. Jak vyplývá z odpovědí, nejméně známým opatřením ochrany obyvatelstva je nouzové přežití, které ve své odpovědi zmínilo pouze 31% respondentů. Poslední dvě nejméně často označované odpovědi byla práva sociálních sítí (11,8% žáků) a náhradní autobusová doprava (9,6% žáků).

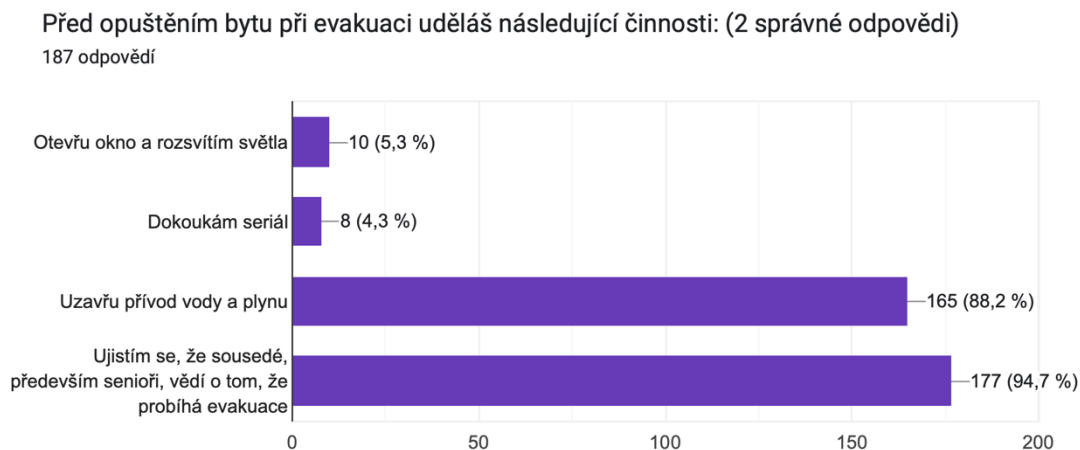
Graf č. 8 – opatření ochrany obyvatelstva. Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 8

Otázka číslo 8 měla za úkol zjistit, zda žáci mají povědomí, jaké kroky je nutné udělat před opuštěním bytu při evakuaci. V tomto případě měli žáci označit 2 správné odpovědi z nabízených 4 možností. Z odpovědí žáků, které jsou zřetelné z grafu č. 9, je zřejmé, že logickým přemýšlením dokážou vybrat činnosti, které je vhodné před opuštěním bydliště udělat. Dalším pozitivním výstupem z této části dotazníku je fakt, že žáci myslí na své sousedy a blízké, neboť odpověď s největší četností zněla: „Ujistím se, že sousedé, především senioři, vědí o tom, že probíhá evakuace“ a byla vybrána 94,7% žáků. Rovněž správnou a druhou nejčastěji označovanou odpovědí bylo uzavření přívodu vody a plynu do obytné jednotky. Tuto odpověď zvolilo 88,2% respondentů. Nesprávné odpovědi mají zastoupení v řádu pouhých jednotek procent. Pouhých 5,3% žáků by před opuštěním domu nebo bytu otevřelo okna a rozsvítilo světla. Seriál by před opuštěním jednotky dokoukalo naštěstí pouze 4,3% žáků, což je tedy i možnost s nejnižším počtem odpovědí.

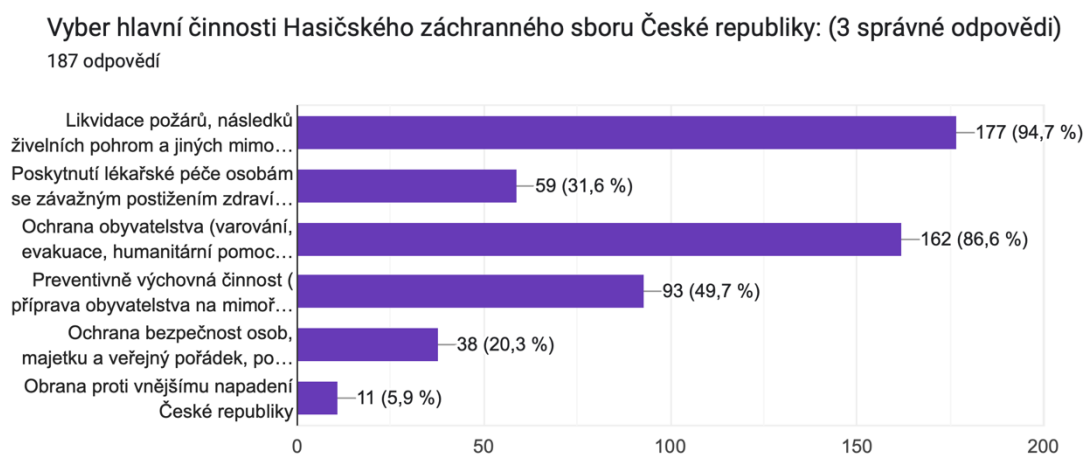
Graf č. 9 – činnosti při evakuaci. Zdroj: Vlastní šetření

Otázka 9

Otázka číslo 9 je zaměřena konkrétně na Hasičský záchranný sbor České republiky a povědomí žáků o jeho hlavní činnosti. Žáci zde měli za úkol z celkem 6 navrhovaných možností vybrat 3 správné, které skutečně označují činnost, která je hlavní pro hasičský záchranný sbor. V tomto případě jsou 3 odpovědi s nejčtetnějším procentuálním zastoupením správné, avšak v porovnání s předcházejícími částmi dotazníku je rozptýl procent mezi správnými a nesprávnými odpověďmi výrazně nižší.

Graf č. 10 – hlavní činnosti HZS. Zdroj: Vlastní šetření

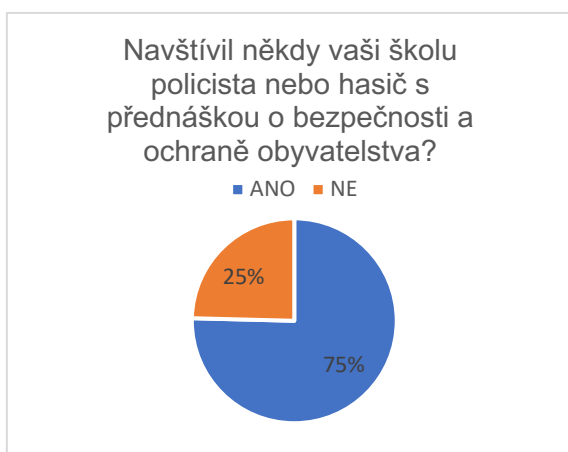
To je možné sledovat na grafu č. 10. Naprostá většina žáků, tedy 94,7%, označilo správně jako hlavní činnost likvidaci požárů, následků živelních pohrom a jiných mimořádných událostí. Většina žáků, tedy 86,6%, si uvědomuje, že mezi hlavní úkoly hasičského záchranného sboru patří také Ochrana obyvatelstva (varování, evakuace, humanitární pomoc atd.). Téměř polovina žáků (49,7%) označila jako hlavní činnost předmět tohoto dotazníku, čímž je Preventivně výchovná činnost (příprava obyvatelstva na mimořádné události). Podobně jako u otázky číslo 7, i zde má poměrně vysoké zastoupení poskytnutí lékařské péče osobám se závažným postižením zdraví nebo v přímém ohrožení života, což ovšem patří mezi hlavní úkoly Zdravotnické záchranné služby, zatímco hasiči poskytují u mimořádných událostí pouze předlékařskou pomoc do příjezdu záchranné služby. Tuto možnost tedy zvolilo 31,6% žáků. Jen 20,3% respondentů chybně označilo za hlavní činnost Hasičského záchranného sboru ochranu bezpečnost osob,

majetku a veřejný pořádek, pomoc předcházení trestné činnosti, což je ovšem hlavním úkolem Policie České republiky. Nejméně žáků zvolilo chybně hlavní činnost Armády České republiky, kterou je obrana proti vnějšímu napadení České republiky, což nepatří mezi činnosti Hasičského záchranného sboru. Tuto možnost zvolilo jen 5,9% žáků.

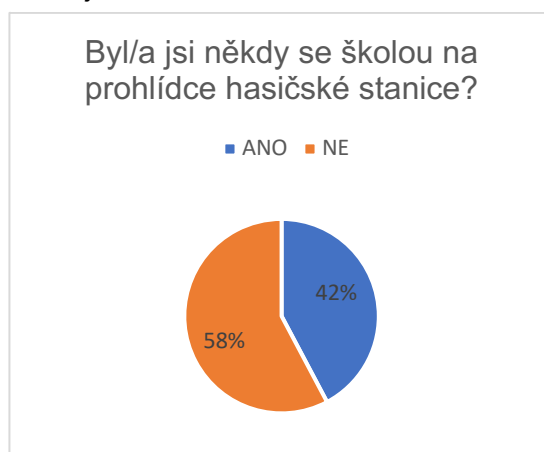
Doplňující otázky

Poslední dvě doplňující otázky zkoumaly četnost realizace specializovaného programu zaměřeného na přípravu na mimořádné události a ochranu obyvatelstva ve školách. První z otázek zjišťovala, kolik žáků zažilo během studia návštěvu školy policistou nebo hasičem s přednáškou o bezpečnosti a ochraně obyvatelstva. Z grafu č. 11 je zřejmé, že zhruba tři čtvrtiny škol alespoň jednou za období studia žáka zvou do svých tříd pracovníky IZS za účelem uspořádání besedy nebo přednášky s preventivním programem pro žáky. Proto 75,4% žáků uvedlo, že se alespoň jednou za studium zúčastnili přednášky vedené policistou nebo hasičem zatímco 24,6% škol tento způsob výuky neaplikuje. Pokud porovnáme graf č. 11 a graf č. 12, je zřejmé, že školy častěji volí návštěvu pracovníka přímo ve třídách, než výjezdy tříd nebo skupin žáků na prohlídky nebo preventivní programy na hasičských stanicích. Při pohledu na graf č. 12 můžeme sledovat, že méně než polovina škol alespoň jednou za studium uspořádá pro třídu nebo skupinu dětí návštěvu hasičské stanice. Konkrétně pouze 42,2% žáků uvedlo, že se se školou navštívilo hasičské stanice, zatímco 57,8% žáků hasičskou stanicí za celé studium ani jednou nenavštívilo.

Graf č. 11 – beseda s příslušníkem. Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 12 – návštěva hasičské stanice. Zdroj: vlastní šetření

12. Závěr praktické části bakalářské práce

Na základě informací z teoretické části jsem se rozhodla pro zpracování kvantitativního dotazníkového šetření, které ověřovalo úroveň znalostí, žáků 9. tříd základních škol ukončujících povinnou školní docházku. Výsledky dotazníku, kterého se účastnilo 187 žáků 9. tříd základních škol na území hlavního města Prahy ukázaly, že žáci základních škol mají dobré povědomí o fungování integrovaného záchranného systému a jsou seznámeni se základními principy ochrany obyvatelstva. Oblast ochrany obyvatelstva se však zdá být žákům méně známá vzhledem k větší chybovosti odpovědí, než u otázek v oblasti integrovaného záchranného systému a mimořádných událostí. Nejčastější chybou byla záměna úkolů hasičského záchranného sboru a zdravotnické záchranné služby. Příčinou tohoto jevu je dle mého názoru především to, že hasičský záchranný sbor je na území hlavního města Prahy obvykle první zasahující složkou při mimořádné události a na místě poskytuje často předlékařskou pomoc, což bývá zaměňováno za lékařskou přednemocniční pomoc, kterou poskytuje zdravotnická záchranná služba. Dalším možným vysvětlením je, že žáci často sledují například zahraniční filmy nebo média. V zahraničí je totiž často zdravotnická záchranná služba součástí hasičského záchranného sboru a příslušníci hasičského záchranného sboru tak běžně poskytují přednemocniční pomoc raněným. Dotazníkové šetření také ukázalo, že základní školy častěji volí návštěvy pracovníků integrovaného záchranného systému přímo ve školách než exkurze na hasičských stanicích, což dle mého názoru je pro školy jednodušší, ale zároveň snižuje atraktivitu tématu ochrany obyvatelstva a jeho popularizaci na školách.

Závěr

Ochrana obyvatelstva je multiresortní disciplínou, která je nedílnou součástí zajišťování bezpečnosti obyvatel při reakci na mimořádné události a následné krizové stavy. Ochrana člověka při mimořádných událostech, prevence mimořádných událostí a reakce na ně, požární ochrana a integrovaný záchranný systém jsou témata, která jsou nedílnou součástí obsahu výuky na všech úrovních vzdělávání ve vzdělávacím systému České republiky. Základní rámec, který stanoví rozsah a obsah výuky, je stanoven jednotnou formou rámcových vzdělávacích programů. Konkrétní způsoby výuky následně školy specifikují ve školních vzdělávacích programech. Důležitou roli ve vzdělávání obyvatel hraje hasičský záchranný sbor a organizace, které se výchově a vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva věnují. Častým problémem ve školství je nízká informovanost a proškolenost pedagogů v této oblasti, a proto výše zmíněné organizace a Hasičský záchranný sbor České republiky vydávají metodické příručky pro vyučující, interaktivní prezentace a pracovní listy pro podporu výuky.

Po vyhodnocení svého šetření jsem dospěla k názoru, že úroveň, se kterou žáci opouštějí základní školy je relativně obstojná, ale ve všech směrech stále existuje poměrně široký prostor pro její zlepšení. Z mého pohledu je vhodným krokem ke zlepšení situace zvýšení povědomí pedagogů o dostupných materiálech, které jim mohou usnadnit výuku těchto témat a vhodnou formou ji pro žáky zatraktivnit. Pro zlepšení schopnosti pedagogů předávat svým žákům kvalitní a ověřené informace v oblasti ochrany obyvatelstva je nutné posílit úroveň jejich znalostí a jejich orientaci v této tematice, čemuž by mohla pomoci spolupráce základních škol a hasičského záchranného sboru v podobě přednášek a besed nejen přímo pro žáky, ale také pro učitele, kteří své znalosti žákům dále předávají. Tímto způsobem by se zlepšila informovanost nejen části dospělé populace (konkrétně učitelů), ale také znalost dětí, jejichž učitele by měli aktuální a kvalitní informace ohledně ochrany obyvatelstva.

Další možnou součástí řešení problému je dle mého názoru poskytnutí širší možnosti školení pro pracovníky integrovaného záchranného systému na téma vzdělávání občanů a o vhodných formách předávání těchto informací. V první řadě by však bylo třeba vyřešit problém častého podstavu v bezpečnostních sborech,

který přináší velké pracovní zatížení jejich pracovníků. Ti jsou následně vyčerpaní plněním svých pracovních povinností a postrádají volnou kapacitu, aby se nad rámec své běžné činnosti mohli věnovat tematicce preventivně výchovné činnosti a možnosti vzdělávání svého okolí. Výchova a vzdělávání občanů v systému ochrany obyvatelstva je však velice komplexní problematikou, jejíž mezioborovost může často působit komplikace. Je proto nezbytné, aby každá ze zodpovědných institucí, nezanedbávala svou povinnost a naopak se pokoušela přicházet s možnostmi zlepšení informovanosti obyvatelstva působení nad rámec jejich povinností.

Seznam použité literatury

Monografie

- KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše. Ochrana obyvatelstva. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2005. s.28-35. ISBN 80-86634-70-1.
- MARTÍNEK, Bohumír, Ochrana obyvatelstva I., vyd. Praha 2009: Policejní akademie České republiky. ISBN 978-80-2751-298-0.
- MARTÍNEK, Bohumír a TVRDEK, Jan. Ochrana obyvatelstva II. Vydání první. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010. s. 38-39. ISBN 978-80-7251-323-9.
- ŠILHÁNEK, Bohumil a DVORÁK, Josef. Stručná historie hrany obyvatelstva v našich podmínkách. Vydání první. Praha: MV-Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR , 2003. ISBN 80-86640-12-4
- DOSTÁL J., Učební pomůcky a zásada názornosti, Olomouc: Votobia, 2008, ISBN 978-80-7220-310-9
- FRYČ, Jindřich; MATUŠKOVÁ, Zuzana; KATZOVÁ, Pavla; KOVÁŘ, Karel; BERAN, Jaromír et al. Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.
- Ochrana člověka za mimořádných událostí: příručka pro učitele základních a středních škol. Druhé, upravené a rozšířené vydání. Praha: MV – Generální ředitelství hasičského záchranného sboru ČR, 2003. ISBN 80-86640-08-6.

Zákonná úprava a interní akty řízení

- zákon č. 184/1937 Sb. o branné výchově
- zákon č. 40/1961 Sb. o obraně Československé socialistické republiky
- zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky v platném znění
- zákon č. 133/1985 Sb. požární ochraně v platném znění
- zákon č. 129/2000 Sb., o krajích v platném znění
- zákona č. 128/2000 Sb., o obcích v platném znění

- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů v platném znění
- zákon č. 224/2015 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií).
- zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva v platném znění

Webové stránky a elektronické zdroje

- hzscr.cz: Varování obyvatelstva v České republice – Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. [cit.20.11.2023]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/varovani-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>
- hzscr.cz: HZS Moravskoslezského kraje – individuální ochrana – Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. [cit.2.1.2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/opatreni-ochrany-obyvatelstva-individualni-ochrana.aspx>
- Psp.cz: Benešovy dekrety [online]. [cit.2.1.2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/>
- Vzdelavani-dh.cz: Vzdělávání členů ČH MS [online]. [cit.20.11.2023]. Dostupné z: <https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=59&head=123&subhead=303>
- hzscr.cz: Preventivně výchovná činnost Hasičského záchranného sboru – Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. [cit.15.1.2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/preventivne-vychovna-cinnost-hasicskeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>
- Pozary.cz: Preventivně-výchovná činnost – POŽÁRY.cz – ohnisko žhavých zpráv [online]. [cit.15.1.2024]. Dostupné z: <https://www.pozary.cz/clanek/6516-preventivne-vychovna-cinnost/>
- Hasik.cz: Hasík CZ – PVČ v oblasti PO a OOb [online]. [cit.15.1.2024]. Dostupné z: http://www.hasik.cz/projekt_zs.html

- Zachranny-kruh.cz: O NÁS, záchranný kruh [online]. [cit.19.1.2024]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz/o-nas/>
- Hzscr.cz: Kampaň bezpečné cestování – Hasičský záchranný sbor České republiky [online]. [cit.19.1.2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/kampan-bezpecne-cestovani-715823.aspx>
- Edu.cz: RVP – rámcově vzdělávací programy – edu.cz [online]. [cit.27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>
- Archiv-uv.npi.cz: Předškolní vzdělávání, národní pedagogický institut České republiky (dříve národní ústav pro vzdělávání) [online] Praha: Národní ústav vzdělávání, [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/predskolni-vzdelavani>
- Msmt.cz: Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání, MŠMT ČR [online]. [cit.27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/>
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>
- Hasiciproskoly.cz: Hasiči pro školy [online]. [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.hasiciproskoly.cz/uvod>
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – část C [online] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.13.2.2024]. Dostupné z <https://revize.edu.cz/files/rup-2021-se-zmenami.pdf>
- Střední vzdělávání [online] Praha: Národní ústav vzdělávání, [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/stredni-vzdelavani>

- Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>
- Edu.cz: Databáze RVP SOV od 1. 9. 2020 do 31. 8. 2023 – edu.cz, [online]. [cit.13.2.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-stredniho-odborneho-vzdelavani-rvp-sov/databaze-vsech-rvp-sov-1-9-2020/>
- Metodická pomůcka pro rozvoj a realizaci preventivně výchovné činnosti [online], MINISTERSTVO VNITRA generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, Praha 2018, str. 16. [cit.20.2.2024]. Dostupné z: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi269eSkYeEAxUJ87sIHdDIDMsQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.hzscr.cz%2Fsoubor%2Fmetodicka-pomucka-podpis-pdf.aspx&usg=AOvVaw0bBll6rg9UcCZV2GQwtorf&opi=89978449>
- Hzscr.cz: HZS Jihomoravského kraje – preventivně výchovná činnost – Hasičský záchranný sbor české republiky [online]. [cit.20.2..2024]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/oddeleni-ochrany-obyvatelstva-a-krizoveho-rizeni-preventivne-vychovna-cinnost-preventivne-vychovna-cinnost.aspx>

Ostatní zdroje

- Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 [online] Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2013. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Koncepce-ochrany-obyvatelstva-2020-2030_1.pdf
- KYSELÁK, Jan.: Geneze ochrany obyvatelstva a branné výchovy v Československu (1925–1945). Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, 2017, sv. 31, č. 1, s. 51–68.

- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2021 [cit.27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

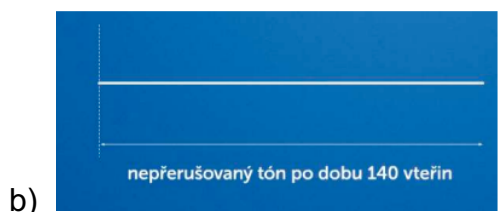
Seznam příloh

- Příloha č. 1: Dotazník k praktické části bakalářské práce distribuovaný mezi žáky 9. tříd základních škol.....59

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník k praktické části bakalářské práce distribuovaný mezi žáky 9. tříd základních škol

- 1) **Které mimořádné události patří mezi živelní pohromy?** (3 správné odpovědi)
 - a) Sesuv půdy
 - b) Přirozená povodeň
 - c) Výbuch jaderné elektrárny
 - d) Zemětřesení
 - e) Válečné napadení
 - f) Pád letadla
- 2) **Po zaznění varovného signálu „VŠEOBECNÁ VÝSTRAHA“ (nejedná-li se o povodně) bys měl/a:** (2 správné odpovědi)
 - a) Uzavřít a utěsnit okna a dveře
 - b) Zapnout televizi nebo rádio
 - c) Pustit klimatizaci nebo digestoř
 - d) Jít ven a podívat se co se stalo
- 3) **Vyber 4 nejvhodnější předměty z domácnosti, které použiješ k ochraně těla, očí a dýchacích cest v případě úniku nebezpečné látky:** (4 správné odpovědi)
 - a) Pláštěnka
 - b) Pantofle
 - c) Sluneční brýle
 - d) Gumové rukavice
 - e) Šátek
 - f) Potápěčské brýle
 - g) Síťovka
- 4) **Který z obrázků znázorňuje tón všeobecné výstrahu, která varuje před hrozící nebo již vzniklou mimořádnou událostí?** (1 správná odpověď)

- 5) **Při mimořádné události, a to i v případě výpadku signálu nebo dovolené v Evropě, se dovolám na linku: (1 správná odpověď)**
- a) 155
 - b) 158
 - c) 112
 - d) 156
- 6) **Vyber základní složky integrovaného záchranného systému. (3 správné odpovědi)**
- a) Městská a obecní policie
 - b) Zdravotnická záchranná služba
 - c) Horská služba
 - d) Hasičský záchranný sbor České republiky
 - e) Policie České republiky
 - f) Český červený kříž
- 7) **Mezi základní opatření ochrany obyvatelstva patří: (4 správné odpovědi)**
- a) Ukrytí obyvatelstva
 - b) Správa sociálních sítí
 - c) Nouzové přežití
 - d) Evakuace
 - e) Náhradní autobusová doprava
 - f) Poskytování zdravotnické pomoci
 - g) Varování
- 8) **Před opuštěním bytu při evakuaci uděláš následující činnosti: (2 správné odpovědi)**

- a) Otevřu okno a rozsvítím světla
- b) Dokoukám seriál
- c) Uzavřu přívod vody a plynu
- d) Ujistím se, že sousedé, především senioři, vědí o tom, že probíhá evakuace

9) Vyber hlavní činnosti Hasičského záchranného sboru České republiky: (3 správné odpovědi)

- a) likvidace požárů, následků živelních pohrom a jiných mimořádných událostí
- b) poskytnutí lékařské péče osobám se závažným postižením zdraví nebo v přímém ohrožení života
- c) ochrana obyvatelstva (varování, evakuace, humanitární pomoc atd.)
- d) preventivně výchovná činnost (příprava obyvatelstva na mimořádné události)
- e) ochrana bezpečnost osob, majetku a veřejný pořádek, pomáhá předcházet trestné činnosti
- f) obrana proti vnějšímu napadení

10) Navštívil někdy vaši školu policista nebo hasič s přednáškou o bezpečnosti a ochraně obyvatelstva?

- a) Ano
- b) Ne

11) Byl/a jsi někdy se školou na prohlídce hasičské stanice?

- a) Ano
- b) Ne